

Buitenschoolse kunst- en cultuur- educatie in Brabant

Een verkenning van het veld

Buitenschoolse kunst- en cultuureducatie in Brabant

Een verkenning van het veld

mevrouw B. van Dalen MSc
mevrouw ir. J. Lijten
mevrouw drs. C. de Graauw

Colofon

Het PON heeft dit onderzoek verricht in opdracht van

Auteur(s)

Britte van Dalen, Jolanda Luijten en Claudia de Graauw

Opmaak tabellen en figuren

SH ten Thije

Fotograaf

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

PON Publicatienummer

16-19 / 61235

ISBN

978-90-5049-553-0

Datum

Oktober 2016

© 2016 het PON, kennis in uitvoering.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het PON. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van het PON. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan het PON geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie:

www.hetpon.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Onderzoeksvraag en werkwijze	6
1.3	Onderzoeksvraag en werkwijze	6
1.3.1	Systeemkant	6
1.3.2	Aanbodkant	6
1.4	Leeswijzer	7
2	Gemeentelijk beleid	9
2.1	Achtergrond	9
2.2	Gemeentelijk cultuurbeleid aan de hand van vier toekomstperspectieven	9
2.2.1	Definities vier toekomstperspectieven	9
2.2.2	Profielen Brabantse gemeenten	10
2.2.3	Ambities voor de toekomst	14
2.2.4	Verbondenheid met andere beleidsvelden	15
2.3	Gemeentelijk beleid buitenschoolse cultuureducatie	15
2.3.1	Locatie	15
2.3.2	Programma	16
2.3.3	Promotie	16
2.3.4	Netwerken en vindbaarheid	17
2.3.5	Toegankelijkheid	18
2.4	Centra voor de kunsten	19
2.5	Zicht gemeenten op particuliere aanbod	20
3	Aantal aanbieders in Brabant	21
3.1	Inleiding en definities	21
3.2	Aantal vestigingen en banen in Brabant	22
3.3	Ontwikkeling aantal vestigingen en banen in Brabant	22
3.4	Ontwikkeling aantal vestigingen en banen per regio in Brabant	23
3.5	Aantal werkzame personen per vestiging	25
3.6	Aantal banen naar aantal uren	26
3.7	Verhouding banen naar man/vrouw	27
4	Resultaten onderzoek zelfstandige aanbieders van cultuureducatie	29
4.1	Achtergrond	29
4.2	Disciplines en lesgeven	29
4.2.1	Disciplines	29
4.2.2	Hoe ziet hun praktijk eruit?	30
4.3	Vestiging	32
4.4	Organisatie	34
4.5	Samenwerking	34
4.6	Kwaliteit	36
4.7	Arbeidsvoorwaarden	37
5	Slotbeschouwing	39

Bijlagen	43
Bijlage A Onderzoeksverantwoording	45
Bijlage B Tabellen statistische gegevens	47
Aanvullende bronnen	53
Over het PON	54

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

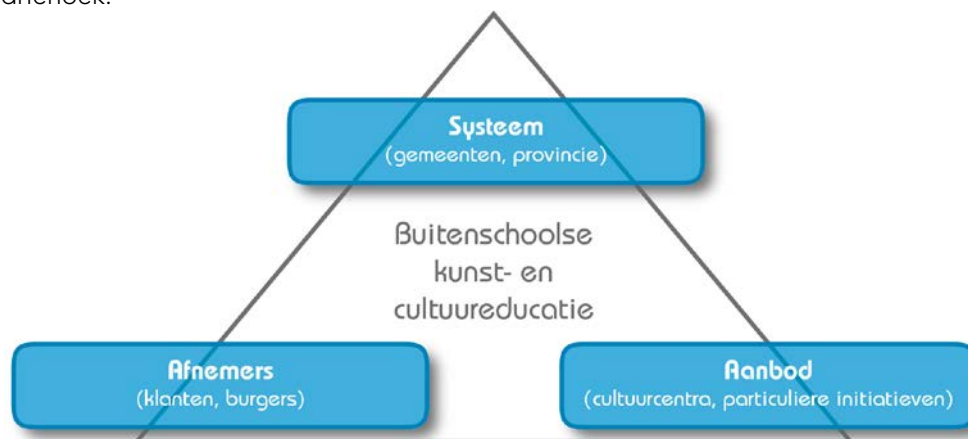
Dit rapport beschrijft de resultaten van het verkennend onderzoek naar de infrastructuur van de buitenschoolse cultuureducatie in Brabant dat in 2016 is uitgevoerd door het PON in opdracht van Kunstbalie.

In november 2015 heeft de commissie Paes het adviesrapport *Culturele Dynamiek Versterken* uitgebracht. Het advies werd opgesteld in opdracht van de provincie Noord-Brabant en de vereniging Brabantse Gemeenten (VBG). Een van de conclusies uit het rapport was dat er te weinig gegevens beschikbaar zijn over de manier waarop de buitenschoolse cultuureducatie in Brabant is georganiseerd. Hierop is Kunstbalie aan de slag gegaan om zoveel mogelijk aanvullende informatie te verzamelen. Voor enkele deelvragen heeft Kunstbalie het PON gevraagd een verkennend onderzoek uit te voeren.

In het veld van de buitenschoolse kunst- en cultuureducatie kunnen we drie aspecten onderscheiden:

- Culturele centra en particuliere initiatieven op buitenschoolse kunst- en cultuureducatie (aanbodkant).
- Gemeenten en provincie met eigen beleid en interventies (systeemkant).
- Consumenten (afnemerskant).

De drie punten zijn met elkaar in beweging en kunnen we beschouwen als een driehoek.

De afnemerskant vormt de vraagzijde. Waar heeft de klant behoefte aan? De aanbodkant gaat over het aanbod dat de organisaties (centra voor de kunsten, particuliere initiatieven) de klant bieden. Het aanbod is vaak in lijn met doelstellingen die vanuit de systeemkant (dat kan de subsidiërende instantie zijn) worden opgelegd, bijvoorbeeld de gemeentelijke ambitie om de toegankelijkheid van cultuureducatie

voor iedere burger te waarborgen. Idealiter matcht de aanbodkant op de vraagkant, zodat het systeem niet direct hoeft te sturen en/of een taakstelling hoeft op te leggen.

1.2 Onderzoeksvraag en werkwijze

De definitie van buitenschoolse kunst- en cultuureducatie omvat het doelbewust leren over en door middel van kunst, erfgoed en media via gerichte instructie in de vrije tijd. Bijvoorbeeld bij centra voor de kunsten, culturele instellingen, amateurkunstverenigingen of via particuliere docenten (Culturele Dynamiek Versterken, 2015).

1.3 Onderzoeksvraag en werkwijze

Het doel van dit onderzoek is een nadere verkenning van twee aspecten van de buitenschoolse kunst- en cultuureducatie: de systeemkant en het particuliere deel van de aanbodkant.

1.3.1 Systeemkant

Er zijn in Brabant 66 gemeenten. Om meer inzicht te krijgen in het beleid dat de Brabantse gemeenten (in meer of mindere mate) voeren op het gebied van buitenschoolse kunst- en cultuureducatie zijn kwalitatieve interviews afgenomen (telefonisch) met de desbetreffende beleidsmedewerker van de gemeente. Het interview duurde ongeveer 15-30 minuten per gemeente, afhankelijk van de omvang van het gemeentelijk cultuurbeleid.

In de interviews zijn de volgende vragen verkend:

- Welk beleid voert de gemeente op cultuur in het algemeen?
- Welke ambities heeft de gemeente en hoe zien zij hun rol in de toekomst?
- Waarop stuurt de gemeente voor wat betreft de buitenschoolse cultuureducatie?
- Wat is het aanbod binnen de gemeente? En hoe inzichtelijk is het particuliere aanbod voor hen? Nemen zij het particuliere aanbod mee in het beleid?
- Wat doet de gemeente met het Jeugd Cultuur Fonds Brabant? In hoeverre draagt zij bij aan het gemeentelijk doel van het verbeteren van de toegankelijkheid en verlaging van drempels?

Alle 66 gemeenten in Brabant zijn benaderd voor deelname aan het onderzoek. Van de 66 gemeenten hebben 56 gemeenten meegewerkt aan het onderzoek.

1.3.2 Aanbodkant

Buitenschoolse kunst- en cultuureducatie wordt naast het aanbod vanuit instellingen (Centra voor de Kunsten) grotendeels aangeboden vanuit de particuliere sector. Omdat de groep particuliere aanbieders niet goed in beeld is, heeft Kunstbalie het PON gevraagd specifiek naar dit deel van het aanbod een verkenning uit te voeren.

Statistische gegevens

Voor het in kaart brengen van het aantal particuliere aanbieders (zzp-ers en kleine zelfstandige organisaties) hebben we het LISA-vestigingsregister gebruikt. Door beperkingen in registratie, betreft dit een schatting van de omvang van deze groep.

Vragenlijst particuliere aanbieders

Omdat er weinig tot geen inzicht is in het aanbod dat deze groep biedt, hebben we een verdere verkenning uitgevoerd middels een digitale vragenlijst onder zelfstandige aanbieders van buitenschoolse cultuureducatie. In de vragenlijst komen thema's aan bod over wie wat doet en waar, wat taken en ambities zijn, in hoeverre er wordt samengewerkt (binnen en buiten de sector) en hoe kwaliteit en vakmanschap in het onderwijs wordt vormgegeven. Ook worden vragen gesteld over achtergrond, ervaring, tarief, opleiding en wie hun klanten zijn.

Omdat er geen bestand is met e-mailadressen van zelfstandige aanbieders van buitenschoolse kunst- en cultuureducatie hebben we gewerkt met de sneeuwbal-methode (respondenten werven via andere respondenten) om de vragenlijst te verspreiden. We zijn gestart met het verzamelen van zoveel mogelijk e-mailadressen via Kunstbalie (via bij hen bekende particuliere aanbieders en muziekverenigingen), Centra voor de Kunsten, muziekscholen en collectieven, de beleidsmedewerkers van de gemeenten en via internet (lokale platforms, kiesjedocent.nl, muziekdocenten.nl et cetera). Deze particuliere aanbieders hebben we via e-mail uitgenodigd voor deelname aan het onderzoek met daarbij de vraag de vragenlijst verder te verspreiden onder zoveel mogelijk andere particuliere aanbieders binnen hun netwerk. In totaal hebben we op deze manier 200 zelfstandige aanbieders van buitenschoolse kunst- en cultuuraanbieders bereikt, die de vragenlijst daadwerkelijk hebben ingevuld.

1.4 Leeswijzer

Na deze inleiding vindt u in hoofdstuk 2 de resultaten van de interviews met gemeenten over het beleid dat de Brabantse gemeenten (in meer of mindere mate) voeren op het gebied van buitenschoolse kunst- en cultuureducatie (de systeemkant). Hoofdstuk 3 geeft een weergave van het aantal particuliere aanbieders (zzp-ers en kleine zelfstandige organisaties) op basis van statistische gegevens. In hoofdstuk 4 vindt u de resultaten van het online onderzoek onder particuliere aanbieders. Het rapport sluit af met een slotbeschouwing.

2 Gemeentelijk beleid

2.1 Achtergrond

Dit hoofdstuk presenteert de uitkomsten van de telefonische interviews die gehouden zijn met beleidsambtenaren cultuur van de Brabantse gemeenten.

De Raad voor Cultuur schetst in het rapport *Meedoen is de Kunst* (2014) vier toekomstperspectieven waarlangs gemeenten de culturele infrastructuur kunnen inrichten. In paragraaf 2.2 lichten we de gemeentelijke toekomstperspectieven toe en beschrijven we op basis van de interviews de toepassingen hiervan op de Brabantse gemeenten. De gemeentelijke toekomstperspectieven gaan over het algemene cultuurbeleid van de gemeente. Later, in paragraaf 2.3, zoomen we specifiek in op het gemeentelijke beleid ten aanzien van de buitenschoolse cultuur-educatie.

De Raad voor Cultuur doet in haar rapport ook de aanbeveling dat gemeenten moeten zorgen voor goede basisvoorzieningen. In tegenstelling tot veel andere beleidsterreinen zijn er weinig verplichtingen voor gemeenten of provincies als het gaat om cultuurbeleid. Lokale overheden hebben een grote mate van vrijheid om eigen keuzes te maken. Maar om de toegankelijkheid, spreiding, kwaliteit en diversiteit van het aanbod te waarborgen vindt de Raad voor Cultuur dat vijf type basisvoorzieningen (locatie, programma, promotie, vindbaarheid en toegankelijkheid) in iedere gemeente en provincie onderdeel moeten zijn van het cultuurbeleid. In paragraaf 2.3 worden de vijf basisvoorzieningen nader toegelicht en vervolgens weergegeven hoe de Brabantse gemeenten hier momenteel in hun beleid ten aanzien van de buitenschoolse cultuureducatie op acteren.

2.2 Gemeentelijk cultuurbeleid aan de hand van vier toekomstperspectieven

2.2.1 Definitie vier toekomstperspectieven

De Raad voor Cultuur schetst de volgende vier profielen: de creatieve, de talentvolle, de sociale en de vitale gemeente (*Meedoen is de Kunst*, 2014).

De creatieve gemeente

In de creatieve gemeente staan kunst en cultuur, in alle uitingsvormen, hoog in het vaandel. De creatieve gemeente investeert in de culturele sector en probeert het culturele leven op alle mogelijke manieren te bevorderen. De culturele en creatieve sector wordt in deze gemeente gezien als een belangrijke maatschappelijke en economische factor. De creatieve gemeente ontwikkelt cultuurbeleid voor alle leeftijdsgroepen en waarborgt zodoende de culturele levensloop.

Deze gemeenten sluiten hun cultuurbeleid aan op andere beleidssectoren om zo maatschappelijke problemen ook te kunnen aanpakken. De gemeente regisseert, faciliteert en informeert de burgers actief over wat, waar, wanneer gebeurt. Door het sterke creatieve profiel maakt de gemeente zich aantrekkelijk voor fondsenwerving en sponsoring.

De talentvolle gemeente

De talentvolle gemeente kiest voor de jeugd en legt daar haar prioriteit. Het cultuurbeleid maakt het mogelijk dat kinderen en jongeren zich gedurende hun hele schoolloopbaan muzikaal met dans en theater, beeldend en expressief kunnen ontwikkelen. Voor- en naschoolse opvang, centra voor de kunsten, culturele verenigingen en andere aanbieders bundelen de krachten voor een gezamenlijk programma dat naadloos aansluit op het regulier onderwijs. De overgang tussen binnen- en buitenschools is inhoudelijk op elkaar afgestemd. Cultuurcoaches spelen hierin een logische rol.

De sociale gemeente

De sociale gemeente vindt het belangrijk dat kwetsbare bevolkingsgroepen actief bij de gemeenschap betrokken worden. Zij wil dit ook bereiken door middel van actieve cultuurparticipatie. Om dit te realiseren zorgt de gemeente dat deze bevolkingsgroepen gemakkelijk daaraan kunnen deelnemen activiteiten op locaties dicht bij hun leefomgeving, bijvoorbeeld in of nabij verzorgingshuizen, winkelcentra of sportcomplexen. De gemeente maakt het financieel mogelijk dat een gevarieerd culturaanbod voor kwetsbare deelnemers kan worden ontwikkeld en uitgevoerd.

De vitale gemeente

In de vitale gemeente zijn vooral de burgers zelf aan zet, al dan niet in georganiseerd verband. Het gaat hier om jonge en oude burgers die graag cultureel actief willen zijn en die zelf initiatieven in deze richting nemen. Zij zoeken elkaar op. De participatiegraad is hoog. Men maakt intensief gebruik van internet om zich te organiseren. De cultureel actieve burger draagt zelf de kosten van de ondernomen activiteiten. Dit geldt ook voor georganiseerde verbanden. Het veld organiseert zichzelf (fysiek en digitaal) en zorgt in samenspraak met de gemeente voor locatie, programma, promotie en vindbaarheid. De gemeente is hier vooral volgend, reageert op wat de cultureel actieve burger zelf wil en faciliteert met specifieke middelen om initiatieven te stimuleren.

2.2.2 Profielen Brabantse gemeenten

De vier profielen zijn voorafgaand aan het interview voorgelegd aan de gemeenten. De gemeenten hebben moeite zich te identificeren met één van de vier profielen en herkennen zichzelf vaak in een mix van de vier profielen. In de culturele infrastructuur zijn vaak aspecten terug te zien uit verschillende profielen. Over het algemeen blijkt het cultuurbeleid van de Brabantse gemeenten in eerste instantie gericht op (binnenschoolse) cultuureducatie van de jeugd.

Uit de gesprekken blijkt dat Brabantse gemeenten erg van elkaar verschillen in hun cultuurbeleid. De opvallendste verschillen worden gezien tussen de grotere en kleinere gemeenten. De kleinere gemeenten zijn vaker volgend en faciliterend en richten zich met name op de binnenschoolse cultuureducatie.

De Brabantse M7 (en een aantal van de kleinere gemeenten) maken vaker de verbinding tussen de binnen- en buitenschoolse cultuureducatie en voeren hier actiever beleid op. De grote gemeenten (B5) nemen vaker een voortrekkersrol.

Over het algemeen wordt het talentvolle profiel in de meeste gemeenten teruggezien, maar ook de profielen creatief en vitaal worden vaak in een gemeente herkend. Het sociale profiel wordt het minst vaak herkend.

Kleinere gemeenten

Met de kleinere gemeenten bedoelen we de Brabantse gemeenten die niet tot de M7 of de B5 behoren. Het aantal inwoners van deze gemeenten varieert van 10.244 tot 44.335¹ inwoners. In totaal hebben 44 kleinere gemeenten deelgenomen aan het onderzoek.

De kleinere gemeenten identificeren zich het vaakst met de talentvolle en/of de vitale gemeente. Veel kleinere gemeenten hebben geen cultuurbeleid of -programma vastgesteld. In de meeste gevallen geldt; hoe kleiner de gemeente, hoe minder vaak er cultuurbeleid is vastgesteld. Een aantal kleinere gemeenten hebben wel een actief cultuurbeleid (onder andere Best, Bernheze, Woudrichem, Sint-Michielsgestel, Asten en Someren, Bergeijk) of zijn momenteel bezig met het opstellen van nieuw beleid (onder andere Heusden en Boxtel).

Stimuleren van cultuuronderwijs en cultuurparticipatie van de jeugd vormen voor de meeste kleinere gemeenten de basis van het cultuurbeleid. Ook gemeenten die geen actief beleid voor cultuur(educatie) voeren, hebben vaak wel regelingen om cultuurparticipatie te bevorderen. De meerderheid van de gemeenten richten zich in de praktijk met name op de binnenschoolse cultuureducatie.

In de meeste kleinere gemeenten is een marktplaatshouder, cultuurcoach, combinatiefunctionaris of cultuurcoördinator actief, die de vraag vanuit het onderwijs en het (lokale) culturele aanbod bij elkaar brengt. De programma's die de basisscholen aanbieden verschillen van school tot school.

Binnenschoolse cultuureducatie

In achttien van de kleinere gemeenten doet tenminste één basisschool mee aan Cultuureducatie met Kwaliteit². De ambitie van gemeenten om mee te doen aan Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) is er wel. Veel gemeenten zijn op dit moment nog in overleg over deelname aan dit programma in de periode 2017-2020. Er zijn ook gemeenten waar de scholen en de marktplaatshouder een eigen programma met kwalitatief goede aanbieders hebben opgesteld.

¹ CBS statline, 1 april 2016.

² Cultuureducatie Met Kwaliteit is een landelijk programma dat loopt sinds 2013 op initiatief van het ministerie van OCW (www.cultuureducatiemetkwaliteit.nl). Overzicht deelnemende gemeenten van Kunstbalie, 3 oktober 2016.

Buitenschoolse cultuureducatie

In een aantal van de kleinere gemeenten wordt ook deelname aan buitenschoolse cultuureducatie actief gestimuleerd. Dit vindt veelal plaats in de vorm van het aanbieden van kennismakingslessen, een buitenschools aanbod of individuele subsidie-regelingen voor cultuurdeelnemers. Ook is in zeven kleinere gemeenten een Centrum voor de Kunsten aanwezig.

Het vitale profiel sluit aan bij de volgende en faciliterende houding van de kleinere gemeenten. Dit komt enerzijds doordat in het kader van de bezuinigingen bij veel kleinere gemeenten het cultuurbeleid enkele jaren geleden is opgeheven. Anderzijds past het beroep doen op eigen initiatieven van inwoners, organisaties en verenigingen bij de huidige participatiesamenleving. Dit is te zien in het cultuurbeleid maar ook op andere beleidsterreinen. Gemeenten stimuleren en faciliteren de initiatieven van onderaf maar nemen geen actieve rol.

In de kleinere gemeenten is het verenigingsleven zeer actief. Dit geldt ook op het gebied van cultuur. Veel culturele verenigingen draaien zelfstandig. Gemeenten proberen de verenigingen wel te steunen door subsidies voor evenementen of projecten te verstrekken, waarbij aandacht wordt gevraagd voor de maatschappelijke doelen van het evenement of project.

Middelgrote gemeenten (M7)

Alle zeven Brabantse middelgrote gemeenten voeren een actief cultuurbeleid. Een aantal van hen hebben een verouderd algemeen cultuurbeleid maar voeren nog wel actief beleid op deelgebieden (zoals Waalwijk en Oss). Ook zijn drie gemeenten momenteel bezig met het vormgeven of opstellen van nieuw beleid of actualisering van het oude beleid (Roosendaal, Oosterhout en Veghel). Iedere middelgrote gemeente herkent zichzelf in het profiel van de talentvolle gemeente. Daarnaast identificeren ze zich in meer of mindere mate met de creatieve en/of vitale gemeente.

Ook de middelgrote gemeenten stimuleren in eerste instantie het cultuuronderwijs en de cultuurdeelname van de jeugd. In iedere gemeente is er een marktplaats-houder, cultuurcoach, combinatiefunctionaris of cultuurcoördinator actief die de vraag en het aanbod bij elkaar brengt en doen er in elke gemeente minimaal vijf basisscholen mee aan Cultuureducatie met Kwaliteit.

Ook maken de middelgrote gemeenten vaker dan de kleine gemeenten de verbinding tussen het binnenschoolse en buitenschoolse programma. Enerzijds om breed in te zetten op cultuureducatie en kennismaking, maar anderzijds ook talenten een kans te geven. Zo heeft gemeente Oss het programma OKVO (Ossche Kunstinstellingen voor Onderwijs) dat ingezet wordt op zowel het binnenschoolse als buitenschoolse aanbod. In Roosendaal stimuleert Stichting Cultuurcompaan deelname aan cultuureducatie en het Cultuurbedrijf in Bergen op Zoom is opgericht om invulling te geven aan de speerpunten van hun beleid (onder andere Talentvol Bergen op Zoom).

Ook gemeente Veghel richt zich op educatie van talenten en is bezig met het opstarten van een academy om talenten voor te bereiden op een kunstvakopleiding.

De middelgrote gemeenten herkennen zich ook in aspecten van de vitale gemeente. De gemeenten willen organisaties, verenigingen, inwoners en buurtinitiatieven zoveel mogelijk de vrijheid bieden zelf dingen te organiseren door hen hierbij te ondersteunen. Zij nemen hierin een faciliterende rol door middel van het verstrekken van subsidies en ondersteuning.

In vergelijking met de kleinere gemeenten identificeren de middelgrote gemeenten zich ook meer met de creatieve gemeente. Het belang van kunst en cultuur wordt in de middelgrote gemeenten vaker erkend. Bij het opstellen van het cultuurbeleid of de herijking van het beleid wordt vaker de samenwerking met het culturele veld zelf aangegaan. Ook proberen deze gemeenten vaker bewust de verbinding te maken met andere beleidssectoren zoals sport en zorg.

Grote gemeenten (B5)

De grote gemeenten in Brabant hebben allen een actief cultuurbeleid. Gemeente 's-Hertogenbosch is momenteel bezig met de invulling van het beleid voor 2017 en verder. De grote gemeenten herkennen zichzelf in een mix van alle vier de profielen terug. Gemeente Breda, Eindhoven en 's-Hertogenbosch identificeren zichzelf het meest met de creatieve gemeente. Gemeente Tilburg ziet vooral de talentvolle gemeente terug in hun beleid en gemeente Helmond vooral de talentvolle en vitale gemeente.

Breda

Gemeente Breda identificeert zich het meest met de creatieve en talentvolle gemeente. Sinds enkele jaren ontwikkelt de gemeente veel op het gebied van cultuur. Culturele hotspots zijn onderdeel van gebiedsontwikkeling en er wordt verbinding gemaakt met andere sectoren. Binnen de gemeente werken cultuur, onderwijs en economie samen. Ook is er een duidelijke relatie met de creatieve industrie vanuit de economische sector. De gemeente vindt het van belang dat cultuureducatie gewaarborgd blijft en sluit aan bij de talentvolle gemeente. Er zijn cultuurcoaches in verschillende gebieden aanwezig die zowel het aanspreekpunt zijn voor de scholen als voor initiatieven vanuit de wijk. Ook heeft gemeente Breda verschillende sociale projecten op het gebied van cultuur, maar deze zijn meer vanuit het kader van zelfredzaamheid opgezet.

Eindhoven

Gemeente Eindhoven identificeert zichzelf het meest met de creatieve gemeente. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van kunst en cultuur worden gestimuleerd. De focus wordt gelegd op de doorlopende leerlijn, dat ook in lijn is met het talentvolle profiel. De combinatiefunctionaris is in dienst van het Centrum voor de Kunsten en legt de relatie tussen de cultuursector en de scholen. De gemeente Eindhoven legt ook de relatie van cultuur met zorg, welzijn en leefbaarheid. De afdeling kunst en cultuur van de gemeente Eindhoven is sinds vorig jaar extern geplaatst in een aparte stichting: Stichting Cultuur. Momenteel zijn de medewerkers nog gedetacheerd vanuit de gemeente. De invulling en uitvoering van het cultuurbeleid vindt binnen de stichting plaats. De gemeente bepaalt de kaders; de medewerkers van de stichting werken het beleid verder uit.

's-Hertogenbosch

Gemeente 's-Hertogenbosch ziet zichzelf niet direct terug in één profiel, maar herkent zichzelf terug in de verschillende profielen. Het profiel van Den Bosch sluit aan bij de schets van een creatieve gemeente omdat er veel gebeurt op het gebied van cultuur. In het nieuwe beleid richt gemeente 's-Hertogenbosch zich op innovatie, lokale effectiviteit (sociale participatie) en wil de stad landelijk onderscheidend zijn. Talentontwikkeling is geen apart speerpunt van deze gemeente, maar er zijn wel een aantal organisaties actief zoals Bureau Babel en de Muzerije. Ook bij deze gemeente zijn er twee combinatiefunctionarissen aangesteld die de verbinding maken tussen het binnenschoolse en buitenschoolse aanbod.

Tilburg

Gemeente Tilburg ziet zichzelf ook terug in een combinatie in alle vier profielen. De talentvolle gemeente komt het meest duidelijk terug in het beleid; talentontwikkeling is een van de speerpunten. De gemeente gaat uit van de talentenpiramide. Het binnenschoolse aanbod wordt verbonden met het naschoolse en participatie in de wijken. Talenten kunnen zich verder ontwikkelen via het volgen van een culturele opleiding op de hogescholen. Gemeente Tilburg heeft ook een marktplaatshouder die het culturele veld, het onderwijs en de gemeente met elkaar verbindt.

Helmond

Gemeente Helmond identificeert zich het meest met de talentvolle en vitale gemeente. De jeugd en cultuureducatie hebben de prioriteit als het gaat om cultuur. Cultuuronderwijs is een speerpunt van de gemeente Helmond. Ook hier zijn twee combinatiefunctionarissen actief, die in dienst zijn van het Centrum voor de Kunsten. Door het wegvallen van subsidies en een terugtrekkende overheid zullen inwoners ook op het gebied van cultuur meer zelf aan de slag moeten in een vitaal profiel.

2.2.3 Ambities voor de toekomst

De ambities voor de toekomst zijn niet specifiek te koppelen aan de eerder genoemde toekomstperspectieven. Veel gemeenten zijn nog zoekende. Ook zijn de ambities die gemeenten hebben vaak gericht op een algemeen doel, zoals het structureel ondersteunen van cultuureducatie, het verbinden van verenigingen, stimuleren van kennismaking met kunst en cultuur, stimuleren van samenwerkingen.

Een klein aantal gemeenten heeft specifiekere doelen gesteld. Zo hebben onder andere de gemeenten Waalwijk en Asten-Someren de ambitie om meer scholen te laten deelnemen aan Cultuureducatie met Kwaliteit. De gemeente Zundert wil meer verbinding maken met andere beleidsterreinen en gemeente Roosendaal heeft de ambitie om binnen vier jaar een buitenschools programma, onder andere bestaande uit culturele activiteiten, voor iedere basisschool te realiseren.

Een aantal gemeenten gaat fuseren in de toekomst. Ook het cultuurbeleid zal hierdoor veranderen. De gemeenten Aalburg, Woudrichem en Werkendam gaan vanaf 2019 verder als één gemeente. Woudrichem loopt erg voor met het cultuurbeleid ten opzichte van de andere twee gemeenten. De andere gemeenten verwachten een integraal cultuurbeleid waarbij het cultuurbeleid van Woudrichem leidend zal zijn.

De gemeenten Schijndel, Veghel en Sint-Oedenrode gaan per 1 januari 2016 met elkaar samen verder als Meierijstad. Ook daar zal nieuw cultuurbeleid komen. Men verwacht dat er na de fusie meer aandacht zal zijn voor het cultuurbeleid.

2.2.4 Verbondenheid met andere beleidsvelden

Het cultuurbeleid staat in veel gemeenten nog echt op zichzelf. We constateren wel dat met name in gemeenten die bezig zijn met het ontwikkelen van nieuw beleid er meer bewust de verbinding wordt gezocht met andere beleidssectoren. Ook zien we dat in de praktijk de verbinding met andere disciplines steeds vaker gezocht wordt, zonder dat dit formeel in beleid is vastgelegd. Het gemeentelijk beleid loopt hierin achter op de praktijk. De verbinding met zorg, ondernemerschap, onderwijs of sport wordt regelmatig gemaakt. De verbinding met sport komt vaak voort uit de rol van de combinatiefunctionaris.

Veel kleinere gemeenten hebben helemaal geen cultuurbeleid of -programma vastgesteld, maar vanuit andere beleidsdisciplines, zoals bijvoorbeeld educatie, maatschappelijk beleid of welzijn wordt dan vaak wel aandacht voor cultuur gevraagd.

2.3 Gemeentelijk beleid buitenschoolse cultuureducatie

Ondanks dat niet alle gemeenten een actief cultuurbeleid voeren, doen alle gemeenten in de praktijk wel iets om de cultuureducatie van hun inwoners te bevorderen. Bij de gemeenten die wel cultuurbeleid hebben vastgesteld, is cultuureducatie vaak een van de speerpunten. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat cultuureducatie in eerste instantie vooral gericht is op de binnenschoolse cultuureducatie en/of de jeugd.

Op buitenschoolse kunst- en cultuureducatie is nauwelijks gemeentelijk beleid vastgelegd. Dat betekent niet dat zij helemaal niets doen. In de volgende paragrafen geven we een meer precieze beschrijving van de manier waarop gemeenten de buitenschoolse cultuureducatie ondersteunen; soms met enkel subsidies, soms met vastgelegd specifiek beleid of met acties vanuit andere beleidsterreinen. Dit zullen we doen aan de hand van de basisvoorzieningen waarvoor een gemeente dient te zorgen (Meedoen is de Kunst, 2014) in het belang van actieve cultuurparticipatie.

Deze basisvoorzieningen worden door de raad van belang geacht zodat toegankelijkheid, spreiding, kwaliteit en diversiteit van het aanbod gewaarborgd kunnen worden. We bespreken aan de hand van deze voorzieningen op welke wijze gemeenten hierin voorzien.

2.3.1 Locatie

De beschikbaarheid van de locaties is vaak niet in het beleid vastgesteld, maar in de praktijk stellen veel gemeenten wel locaties beschikbaar voor de buitenschoolse cultuureducatie. De middelgrote en grote gemeenten subsidiëren allen een Centrum voor de Kunsten of stichting die voor de buitenschoolse cultuureducatie in de gemeente zorgt.

Waar voorheen in sommige gevallen het Centrum voor de Kunsten nog onderdeel was van de gemeente, heeft nu vrijwel iedere gemeente een subsidierelatie met de stichting, behalve in Valkenswaard en Bergen op Zoom. In deze gemeenten is het centrum nog onderdeel van de gemeentelijke organisatie. De stichtingen verzorgen zelf de lessen of bemiddelen in lessen tussen vragers en aanbieders. Het gebouw waar de lessen worden gegeven is in beheer van de gemeente.

In de kleinere gemeenten kunnen culturele verenigingen en aanbieders van buitenschoolse cultuureducatie vaak gebruik maken van ruimtes in de scholen of gemeenschapshuizen. Docenten betalen hiervoor een gereduceerd tarief. De meeste gemeenten faciliteren dus in het beschikbaar stellen van locaties.

Naast gemeenten die een Centrum voor de Kunsten hebben, hebben enkele gemeenten locaties speciaal beschikbaar gesteld om zelfstandige docenten van cultuureducatie bij elkaar te vestigen. Zo heeft gemeente Boxtel na het omvallen van de muziekschool de locatie behouden voor docenten om zich te vestigen en wil gemeente Best investeren in een gebouw waar alle aanbieders bij elkaar kunnen komen. In gemeente Roosendaal kunnen de zzp-ers (voorlopig) nog lesgeven in het gebouw waar het Centrum voor de Kunsten gevestigd was.

2.3.2 Programma

Advies Raad voor Cultuur:

Waarborg diversiteit in aanbod in het geheel van gesubsidieerde en niet-subsidieerde aanbieders. De programmering ervan moet de identiteit van de regio of de bevolkingssamenstelling weerspiegelen en draagt zorg voor de aansluiting van binnenschools naar buitenschools. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid dat er een gevarieerd cultuureducatief les- en cursusprogramma is voor de jeugd, ook in kunstdisciplines waarin particulier initiatief niet voorziet. Ook voor ouderen is een divers aanbod van actieve cultuurparticipatie noodzakelijk.

Bij subsidies aan instellingen en aanbieders van buitenschoolse cultuureducatie scheppen gemeenten vaak enkele randvoorwaarden over bijvoorbeeld de toegankelijkheid en diversiteit. Deze randvoorwaarden zijn echter vaak breed opgesteld en beschrijven de effecten die bereikt kunnen worden. Ook wordt er gevraagd vanuit de gemeente om rekening te houden met de vraag van inwoners; echter, de invulling van het programma wordt overgelaten aan de instellingen zelf. Soms worden kunstcentra expliciet gevraagd om kunstonderwijs aan te bieden dat niet voldoende in de particuliere sector binnen de regio wordt aangeboden (zoals bijvoorbeeld lessen in minder populaire instrumenten).

2.3.3 Promotie

Advies Raad voor Cultuur:

Zorg voor verleidingsprogramma's en bijzondere projecten waarin mensen kennismaken met de kracht en het plezier van actieve cultuurparticipatie. Op deze wijze kunnen burgers die vanuit hun eigen leefpatroon niet betrokken zijn bij actieve cultuurparticipatie tot deelname worden geactiveerd.

Indien de gemeente beschikt over gesubsidieerde stichtingen wordt de promotie van cultuurparticipatie vaak bij hen neergelegd. Met uitzondering van enkele kleinere gemeenten hebben de meeste gemeenten een cultuurcoach, marktplaats-houder, combinatiefunctionaris of cultuurcoördinator aangesteld. Ook zij hebben de rol om actieve cultuurparticipatie zoveel mogelijk te promoten. Promotie gebeurt vaak vanuit binnenschools naar buitenschools. Verleidingsprogramma's en projecten om kennis te maken met actieve cultuurparticipatie worden vaak opgezet door de cultuurcoaches of organisaties zelf.

Diverse Brabantse gemeenten (Bernheze, Bergen op Zoom, Boxmeer, Cranendonck, Cuijk, Deurne, Geldrop-Mierlo, Goirle, Grave, Landerd, Mill en St. Hubert, Nuenen, Roosendaal, Sint Antonis, Sint-Michielsgestel, Son en Breugel en Tilburg³) doen via de cultuurcoach mee aan Sjors Creatief: Via deze formule maken kinderen op een laagdrempelige en toegankelijke manier kennis met cultuur, zonder meteen lid te hoeven worden van een vereniging of club. Het culturele veld, zowel professionals als amateurs, krijgt de mogelijkheid om een bijdrage te leveren in de vorm van kennismakingscursussen en zodoende zichzelf te profileren. Gemeenten faciliteren het boekje en de website waarop de aanbieders zichtbaar zijn.

Gemeenten Eersel, Bladel en Bergeijk voeren via de cultuurcoach het programma Click Cultuur uit. Dit is eveneens een buitenschools aanbod voor kinderen van de basisschool om kennis te maken met allerlei culturele activiteiten.

Culturele activiteiten en evenementen worden vaak door de gemeente gefaciliteerd door middel van subsidies. Ook heeft de gemeente soms een rol als kennisondersteuner in projecten. Dit laatste geldt met name in de grotere gemeenten.

2.3.4 Netwerken en vindbaarheid

Advies Raad voor Cultuur:

Netwerken/Vindbaarheid via netwerk. Faciliteer een (digitaal) netwerk waarin (binnen gemeente en regio of provincie) formele en informele cultuurparticipatie plaatsvindt. Zo'n netwerk kan bijvoorbeeld worden onderhouden door gemeente of provincie, het kunstencentrum, de school, de bibliotheek. Een website kan als sociaal netwerk worden ingericht waar iedere deelnemer verantwoordelijk is voor de eigen informatie. Zo ontstaat een portret van de gemeente of regio en kan de burger vinden wat in hun buurt gebeurt.

Zoals reeds vermeld hebben bijna alle gemeenten een cultuurcoach of soortgelijke functie. Deze richt zich in eerste instantie op de binnenschoolse cultuureducatie, waarbij zij de vraag vanuit het onderwijs verbinden met het (lokale) culturele aanbod. Indirect hebben gemeenten hiermee de vindbaarheid van het netwerk in hun beleid opgenomen.

³ Bron: www.sjorssportief.nl.

Advies Raad voor Cultuur:

Netwerken/Vindbaarheid via netwerk. Faciliteer een (digitaal) netwerk waarin (binnen gemeente en regio of provincie) formele en informele cultuurparticipatie plaatsvindt. Zo'n netwerk kan bijvoorbeeld worden onderhouden door gemeente of provincie, het kunstencentrum, de school, de bibliotheek. Een website kan als sociaal netwerk worden ingericht waar iedere deelnemer verantwoordelijk is voor de eigen informatie. Zo ontstaat een portret van de gemeente of regio en kan de burger vinden wat in hun buurt gebeurt.

Veel gemeenten hebben een culturele marktplaats in de vorm van een website. De marktplaats is vaak gericht op het binnenschoolse aanbod. Enkele gemeenten faciliteren (online) platforms waarop het netwerk zichzelf kan aanbieden en vraag en aanbod elkaar kan vinden. Gemeente Den Bosch heeft 'Cultuurbosch' waar inwoners aanbieders van cultuureducatie kunnen vinden, maar aanbieders zich ook met elkaar kunnen verbinden. De gemeente Breda heeft onlangs een (on- en offline) Community 'Cultuur Breda' opgericht waarin het veld zichzelf kan organiseren, ideeën kunnen uitwisselen en elkaar kunnen betrekken. De gemeente heeft de opbouw en het proces hiervan gefaciliteerd, maar in de toekomst moet dit initiatief steeds meer op zichzelf gaan staan.

Advies Raad voor Cultuur:

Faciliteer dat voorzieningen voor iedereen toegankelijk zijn. De raad ziet het als een verantwoordelijkheid van de overheid dat actieve cultuurparticipatie voor iedereen toegankelijk blijft. Stimuleer daarom betaalbare vormen van actieve cultuurparticipatie. In iedere gemeente zouden er kortingsregelingen moeten zijn voor kinderen en jongeren van minder rijke ouders. Het Jeugdcultuurfonds is hier een voorbeeld van. Om actieve cultuurparticipatie voor lager betaalde werkenden en niet-werkenden toegankelijk te houden, pleit de raad voor kortingsregelingen (stadspas) en/of een specifieke regeling via het UWV. Ook adviseert de raad om minder daadkrachtige ouderen te faciliteren, zodat ook zij de kans hebben om mee te doen.

2.3.5 Toegankelijkheid

De toegankelijkheid van actieve cultuurparticipatie wordt door de gemeente op verschillende manieren bevorderd. In de centra voor de kunsten worden lessen tegen een gereduceerd tarief aangeboden. De lessen worden dus deels door de gemeente bekostigd.

Iedere Brabantse gemeente verstrekt subsidies aan culturele verenigingen. Zo krijgen muziek- en andere culturele verenigingen subsidies op basis van het aantal leden of ontvangen zij een waarderingssubsidie. Op deze manier wordt deelname aan het culturele verenigingsleven toegankelijk gemaakt.

Gemeenten die ervoor gekozen hebben om geen centrum voor de kunsten of muziekschool meer te subsidiëren verstrekken in veel gevallen wel individuele subsidies aan de leerlingen (veelal tot 18 jaar) zelf. Dit wordt voornamelijk gedaan in het muziekonderwijs. Leerlingen zijn vrij om te bepalen bij wie zij les krijgen, mits dit een gecertificeerde docent is.

Ook heeft bijna iedere Brabantse gemeente een regeling om actieve cultuurparticipatie voor kinderen uit gezinnen onder een bepaalde inkomensgrens toegankelijk te maken. De gemeenten Bernheze, Geldrop-Mierlo, Heeze-Leende, Heusden, Landerd, Moerdijk, Oss, Roosendaal, Schijndel, Sint-Michielsgestel, Valkenswaard, Veghel, Waalre doen mee aan het jeugdcultuurfonds Brabant⁴. Vier van de vijf B5-gemeenten, Tilburg, Breda, 's-Hertogenbosch en Eindhoven, hebben een zelfstandig jeugdcultuurfonds. De beleidsambtenaren die we gesproken hebben, hebben geen zicht hoeveel geld hierin om gaat of hoeveel gebruik hiervan gemaakt wordt. Gemeenten die niet meedoen met het jeugdcultuurfonds Brabant, hebben vaak wel andere regelingen om actieve cultuurparticipatie mogelijk te maken. Zo doet een aantal gemeenten mee met stichting Meedoen, stichting Leergeld of hebben ze een eigen regeling om deelname aan welzijnsactiviteiten te stimuleren.

2.4 Centra voor de kunsten

In alle middelgrote en grote gemeenten in Brabant is er nog een centrum voor de kunsten aanwezig, met uitzondering van gemeente Roosendaal. Zij subsidiëren wel de stichting Cultuurcompaan, die na het omvallen van het centrum van de kunsten is opgericht. De twee medewerkers van de stichting hebben de brede opdracht gekregen om inwoners kennis te laten maken met kunst en cultuur en de verbinding binnen de sector en met andere beleidsdisciplines te leggen. In de kleinere gemeenten zijn nog kunstencentra terug te vinden in de gemeenten Heusden, Etten-Leur, Gemert-Bakel, Weert, Veldhoven, Dongen en Goirle⁵. Hierbij moet worden opgemerkt dat de taken van sommige centra voor de kunsten veranderd zijn, vaak als gevolg van een bezuinigingsronde of faillissement. Waar voorheen kunstencentra vaak onderdeel van de gemeentelijke organisatie waren, zijn dit nu gesubsidieerde stichtingen. Deze stichtingen hebben niet alleen vaste medewerkers in dienst, maar werken steeds vaker aanvullend of in zijn geheel met een flexibele schil van zzp-ers. Ook zien we de rol van een aantal van deze stichtingen veranderen van een instelling die lessen op het gebied van kunst en cultuur verzorgde naar een stichting met een bredere opdracht die zich uit in het bemiddelen, verbinden, toegankelijk maken en promoten van cultuureducatie. Zo verzorgt de Muzerije in 's-Hertogenbosch zelf geen lessen meer, maar bemiddelt zij in lessen gegeven door zzp-ers en heeft zij nu de taak om de verbinding te maken, informatie te verstrekken en kwaliteit in de amateurkunstsector te waarborgen.

⁴ Bron: www.jeugdcultuurfonds.nl.

⁵ Bron: Kunstbalie.

In Veghel is als gevolg van een faillissement van het Centrum van de Kunsten in 2014, stichting Phoenix Cultuur opgezet die voor een groot deel uit vaste medewerkers met een aanvullende flexibele schil bestaat. Ook in gemeente Uden is na het omvallen van het MiK gekozen voor een zzp-constructie voor de cultuureducatie in het Mondriaanhuis.

2.5 Zicht gemeenten op particuliere aanbod

De gemeenten geven aan dat zij redelijk zicht hebben op het particuliere aanbod in hun gemeente. De gemeenten die individuele subsidies verstrekken hebben vaak een overzicht van de aanbieders waar leerlingen lessen volgen. Dit geldt nagenoeg alleen voor het muziekonderwijs. De gemeente Laarbeek is dit aanbod bijvoorbeeld heel specifiek in beeld aan het brengen.

In het algemene cultuurbeleid wordt de particuliere sector niet direct meegenomen. Het beleid op buitenschoolse cultuureducatie richt zich op het totale aanbod van aanbieders van cultuureducatie. De centra voor de kunsten werken in deze tijd steeds vaker met een flexibele schil van zzp-ers. Naast het aanbieden van cultuureducatie hebben zij ook steeds vaker de rol om te verbinden, bemiddelen en te promoten. Het aanbieden van de lessen wordt (deels) door zzp-ers verzorgd onder de naam van het centrum van de kunsten. Ook op de scholen wordt er zowel gebruik gemaakt van het gesubsidieerde als het particuliere aanbod. Indirect wordt de particuliere sector dus wel in het beleid meegenomen.

3 Aantal aanbieders in Brabant

3.1 Inleiding en definities

Een belangrijk doel van deze verkenning is een beter beeld te krijgen van het aantal zelfstandige aanbieders van buitenschoolse kunst- en cultuureducatie in Brabant. De statistische registratie hiervan is echter beperkt, waardoor we slechts een schatting van de omvang van de groep kunnen geven.

Voor deze statistische informatie hebben we gebruik gemaakt van het LISA-vestigingsregister⁶. Hierin zijn het aantal vestigingen en banen opgenomen binnen de categorie 'onderwijs > overig onderwijs > cultureel onderwijs'. Hierbinnen wordt een uitsplitsing gemaakt tussen twee sectoren: Dansscholen en Kunstzinnige vorming van amateurs.

Dansscholen omvat:

- Geven van onderwijs op het gebied van dans aan niet-professionele beoefenaars.
- Zelfstandige dansleraren.

En NIET:

- Geven van onderwijs op het gebied van dans als beroepsonderwijs.
- Geven van onderwijs op het gebied van ballet.

Kunstzinnige vorming van amateurs (hierna kunsteducatie genoemd) omvat:

- Geven van onderwijs op het gebied van ballet, kunst en muziek aan niet-professionele beoefenaars.
- Geven van cursussen op het gebied van creatieve handvaardigheden zoals bloemschikken, textiele handwerken, schilderen en dergelijke aan niet-professionele beoefenaars.

En NIET:

- Geven van bovengenoemd onderwijs als beroepsonderwijs.
- Geven van onderwijs op het gebied van dans aan niet-professionele beoefenaars.

Het LISA-vestigingsregister biedt helaas geen mogelijkheid voor een verdere uitsplitsing binnen de categorie 'kunstzinnige vorming tussen muziekonderwijs en

⁶ Omdat we behoefte hebben aan inzicht in het aantal zelfstandigen hebben we gebruik gemaakt van het LISA-vestigingsregister. Het CBS heeft in 2015 een pilot uitgevoerd en is voornemens in de toekomst de benodigde gegevens te verzamelen, maar deze zijn nu nog niet beschikbaar. De huidige CBS statistieken zijn ontoereikend. Het aantal banen bevat de gegevens over loontrekkers. Hierbij worden zelfstandigen niet meegeteld. Het aantal bedrijven is gebaseerd op vestigingen uit het handelsregister van de KvK. Ook dit is niet bruikbaar, omdat hierin een groot aantal inschrijvingen zonder werkgelegenheid is opgenomen. In het LISA-vestigingsregister worden zelfstandigen wel meegeteld en wordt uitgegaan van vestigingen in plaats van ondernemingen, hierdoor is de kans kleiner dat er inschrijvingen zijn waar geen werkgelegenheid is.
Bron: <http://www.lisa.nl/data/verschillen-lisa-kvk-cbs>

cursussen op het gebied van creatieve handvaardigheid. De verwachting is dat het grootste aandeel binnen deze groep wordt gevormd door het muziekonderwijs.

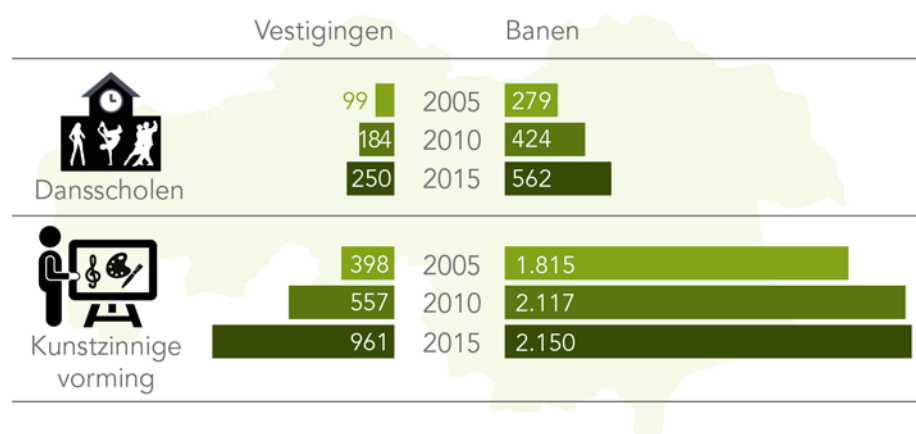
Het LISA-vestigingsregister omvat het aantal banen en vestigingen van zowel de particuliere als gesubsidieerde aanbieders van buitenschoolse kunst- en cultuureducatie.

3.2 Aantal vestigingen en banen in Brabant

In 2015 telt Brabant in totaal 961 vestigingen van kunsteducatie en 250 dansscholen. Het totaal aantal vestigingen van buitenschoolse kunst- en cultuureducatie komt daarmee op 1.211. In bijlage B is het aantal vestigingen per 10.000 inwoners weergegeven per afzonderlijke gemeente.

De 1.211 vestigingen zijn goed voor in totaal 2.712 banen (ongeacht het aantal uren) in de buitenschoolse kunst- cultuureducatieve sector in Brabant. Dit betreft 2.150 banen in de kunstzinnige vorming en 562 banen bij dansscholen.

Aantal culturele vestigingen in Brabantse gemeenten per 10.000 inwoners

3.3 Ontwikkeling aantal vestigingen en banen in Brabant

In 2005 waren er in totaal 497 (398 vestigingen van kunstzinnige vorming en 99 dansscholen) vestigingen van buitenschoolse kunst- en cultuureducatie in Brabant. Dit betekent dat het aantal vestigingen in de afgelopen 10 jaar is toegenomen met een factor 2,4. De toename van dansscholen is iets groter dan van kunstzinnige vorming, maar dit verschil is niet noemenswaardig. De toename van dansscholen is het sterkst in de periode 2005-2010, terwijl de stijging van het aantal vestigingen van kunstzinnige vorming in de periode 2010-2015 sterker is.

Kijken we vervolgens naar het aantal banen in de buitenschoolse kunsteducatieve sector, zien we bij de dansscholen ook een toename met factor 2,0 (van 279 banen bij dansscholen in 2005 naar 562 in 2015), terwijl de toename van het aantal banen kunsteducatie in diezelfde periode gering is (factor 1,2).

Met name in de afgelopen vijf jaar is de groei van het aantal banen kunstzinnige vorming beperkt (van 1.815 banen kunsteducatie in 2005, 2.117 banen in 2010 naar 2.150 banen in 2015).

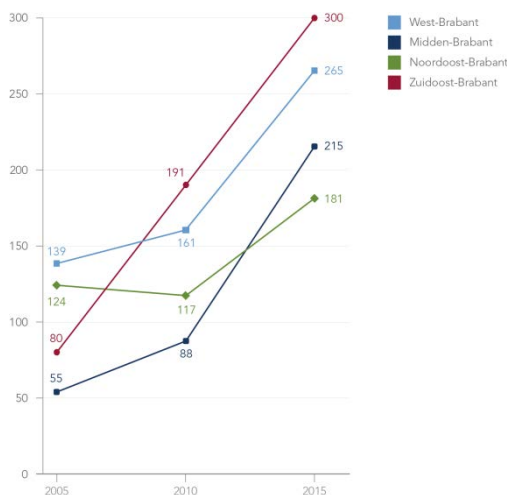
De explosieve toename van het aantal vestigingen en de beperkte toename van het aantal banen wijst erop dat het gemiddeld aantal medewerkers per vestiging de afgelopen 10 jaar sterk is afgenomen. Aannemelijk is dat dit komt door een sterke groei van het aantal zzp-ers.

3.4 Ontwikkeling aantal vestigingen en banen per regio in Brabant

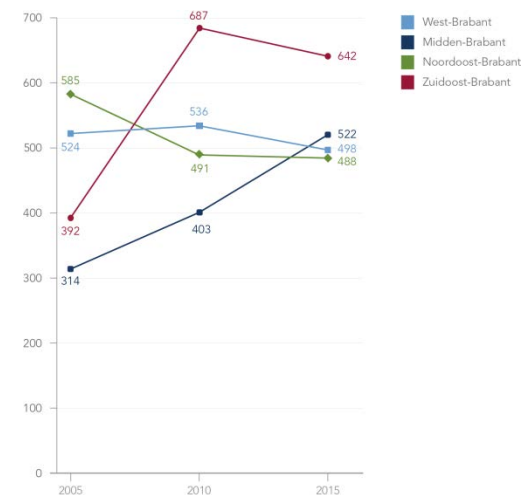
De onderstaande figuren geven de ontwikkelingen weer van het aantal vestigingen en banen van aanbieders van buitenschoolse kunst- en cultuureducatie in 2005, 2010 en 2015 per Brabantse regio. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen kunstzinnige vorming en dansscholen.

Kunstzinnige vormgeving

Figuur 1 Aantal vestigingen per regio

Figuur 2 Ontwikkeling aantal banen per regio

Zoals reeds vermeld is het aantal vestigingen van kunsteducatie sinds 2005 sterk gegroeid en is er een beperkte toename van het aantal banen. Er zijn echter duidelijke regionale verschillen zichtbaar.

Zuidoost-Brabant heeft in 2015 zowel meer vestigingen als meer banen voor kunstzinnige vorming ten opzichte van de andere regio's. Vooral het aantal banen is aanzienlijk hoger in deze regio in vergelijking met de andere regio's. In deze regio is het aandeel zzp-ers en vestigingen met 2-4 medewerkers groot (zie hierna).

In alle regio's is de toename van vestigingen in de periode 2010-2015 groot. In Zuidoost-Brabant is ook de groei in de periode 2005-2010 opvallend, terwijl in Noordoost-Brabant het aantal vestigingen in die periode zelfs afnam.

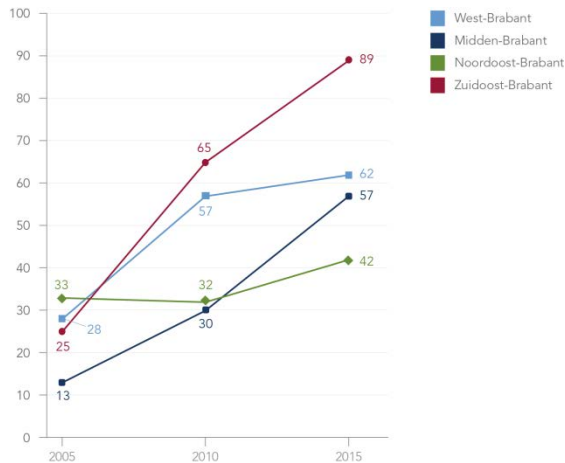
Over het algemeen blijft de groei van het aantal vestigingen in Noordoost-Brabant achter ten opzichte van de andere regio's.

Kijken we naar het aantal banen zien we alleen een toename in Midden-Brabant ten opzichte van 2010. In de andere drie regio's is het aantal banen sinds 2010 gedaald. In Noordoost-Brabant is die daling al sinds 2005 zichtbaar. In Zuidoost-Brabant nam het aantal banen in de periode 2005-2010 nog sterk toe, maar in de periode 2010-2015 heeft zich ook hier een daling van het aantal banen ingezet.

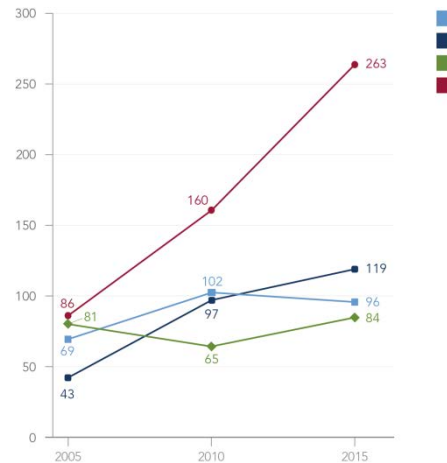
In de regio's Zuidoost, Noordoost en West-Brabant zien we dus een sterke stijging van het aantal vestigingen en een daling van het aantal banen. Mogelijk duidt dit op een sterke stijging van het aantal zzp-ers in de sector. In Midden-Brabant is deze ontwikkeling dus veel minder zichtbaar.

Dansscholen

Figuur 3 Ontwikkeling aantal vestigingen per regio

Figuur 4 Ontwikkeling aantal banen per regio

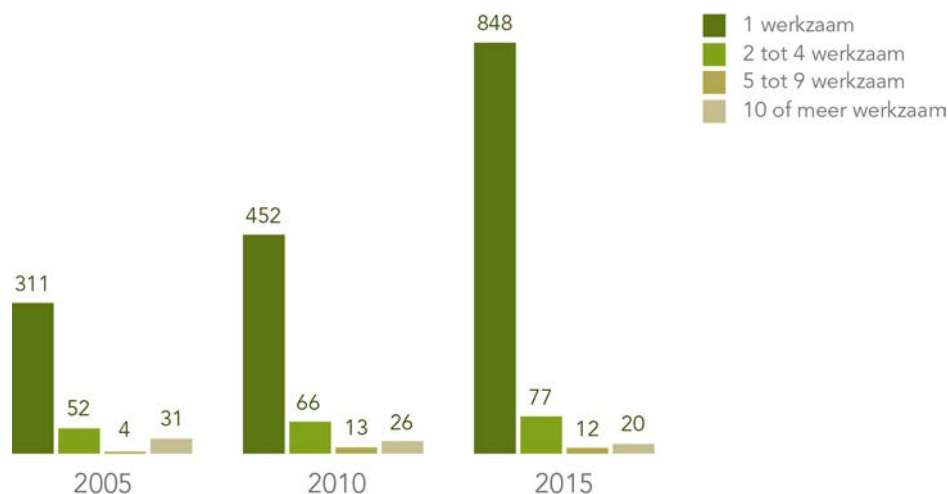

Zuidoost-Brabant scoort ook qua dansscholen in aantal vestigingen en banen veel hoger dan de andere regio's.

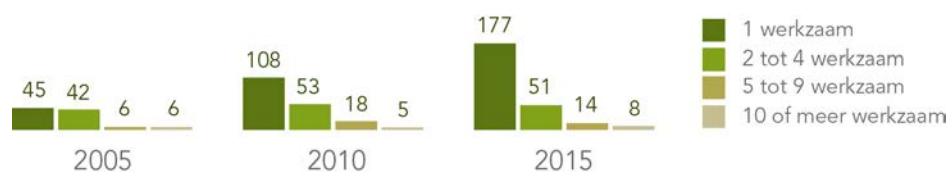
Kijken we naar de periode 2010-2015 zien we bij de dansscholen in de regio's Midden, Noordoost en Zuidoost zowel een toename van het aantal vestigingen als het aantal banen. In West-Brabant is vanaf 2010 een lichte stijging van het aantal vestigingen en een lichte daling van het aantal banen zichtbaar. Onder de dansscholen lijkt dus veel minder sprake te zijn van een toename van zzp-ers.

3.5 Aantal werkzame personen per vestiging

Figuur 5 Aantal werkzame personen per vestiging kunstzinnige vorming

Figuur 6 Aantal werkzame personen per vestiging dansscholen

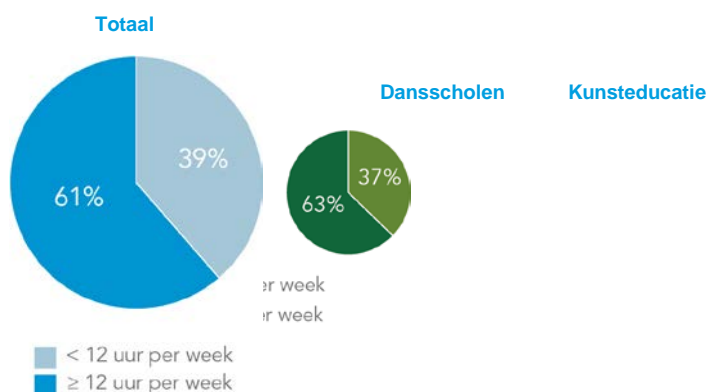
Zowel bij de kunstzinnige vorming als de dansscholen zien we een sterke toename van het aantal zzp-ers. In 2015 zijn er in totaal 1025 vestigingen (kunstzinnige vorming + dansscholen), waarin 1 persoon werkzaam is. In 2005 waren er dat 356; een stijging met factor 2,9.

Het aantal vestigingen kunstzinnige vorming met 2 tot 4 medewerkers is de afgelopen 10 jaar in geringe mate toegenomen. De dansscholen met 2-4 medewerkers zijn in de periode 2005-2010 nog licht toegenomen, maar in de periode 2010-2015 is weer een daling te zien. De vestigingen kunstzinnige vorming met 10 medewerkers of meer zijn dalende. In de periode 2005-2010 lijkt het erop dat deze vestigingen zijn ingekrompen, omdat in dezelfde periode het aantal vestigingen met 5-9 medewerkers is verdubbeld en vanaf 2010 zijn beide categorieën (5-9 medewerkers en 10+) beide dalende. Bij de dansscholen zien we in 2010 tijdelijk een toename van het aantal vestigingen, maar het gaat hier om zulke geringe aantallen zodat er moeilijk conclusies aan verbonden kunnen worden.

3.6 Aantal banen naar aantal uren

In het LISA-vestigingsregister wordt een onderscheid gemaakt tussen werknemers die 12 uur of meer per week werken en werknemers die minder dan 12 uur per week werken.

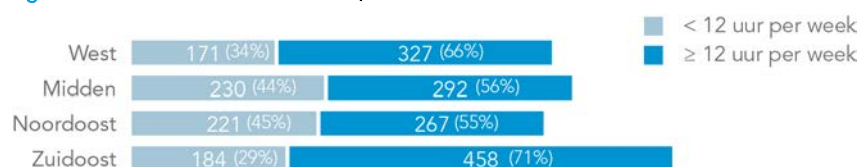
Figuur 7 Verdeling banen naar aantal uren, 2015

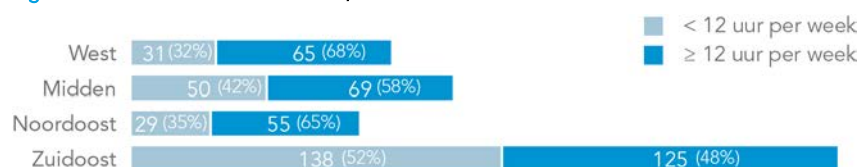
In de totale sector werkt de meerderheid (61%) van de werknemers 12 uur of meer per week. 39 procent werkt minder dan 12 uur per week.

Maken we een uitsplitsing naar kunstzinnige vorming en dansscholen zien we bij de vestigingen voor kunstzinnige vorming nagenoeg eenzelfde verdeling (63% en 37%). Bij de dansscholen ligt de verdeling iets dichter bij elkaar (56% werkt 12 uur of meer per week en 44% werkt minder dan 12 uur per week).

Figuur 8 Aantal banen kunsteducatie, 2015

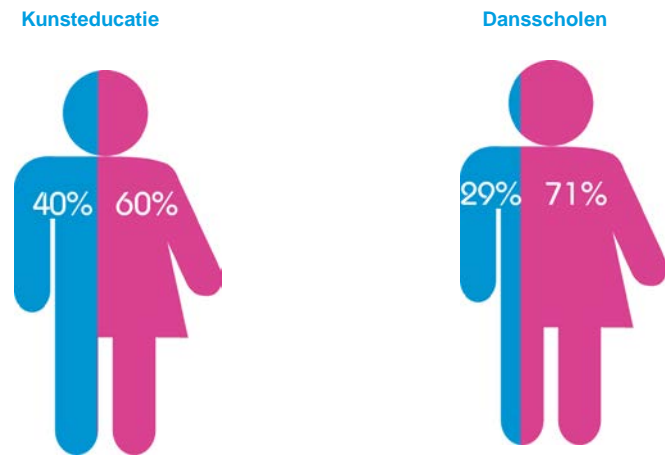
Figuur 9 Aantal banen dansscholen, 2015

Zoals eerder aangegeven is het aantal banen in Zuidoost-Brabant groter in vergelijking met de andere regio's. Ook het aantal banen van 12 uur of meer per week is in deze regio groter ten opzichte van de andere regio's.

3.7 Verhouding banen naar man/vrouw

Figuur 9 Verhouding banen man/vrouw, 2015

Zowel bij vestigingen van kunsteducatie als bij dansscholen is het aantal vrouwelijke medewerkers hoger dan het aantal mannelijke medewerkers. Bij dansscholen werken naar verhouding nog meer vrouwen (71%) dan bij vestigingen van kunsteducatie (60%).

4 Resultaten onderzoek zelfstandige aanbieders van cultuureducatie

4.1 Achtergrond

Dit hoofdstuk presenteert de resultaten van het verkennende onderzoek onder zelfstandige aanbieders van buitenschoolse cultuureducatie. Aanbieders van buitenschoolse cultuureducatie werden verzocht de online vragenlijst in te vullen in de periode 18 mei tot en met 15 augustus. In totaal zijn er 200 zelfstandige aanbieders (zzp-ers en kleine zelfstandigen) meegenomen in dit onderzoek.

Het doel van deze verkenning is inzicht krijgen in het aanbod van zelfstandige aanbieders (particuliere sector) van buitenschoolse cultuureducatie in Noord-Brabant. Het eerste deel van het onderzoek gaat over de disciplines waarin, op welke manier en aan wie men lesgeeft. In paragraaf twee bespreken we waar men lesgeeft, is gevestigd en hoe groot het bereik is. De derde paragraaf presenteert hoe men momenteel georganiseerd is en hoe dit in het verleden was. De vierde paragraaf betreft de samenwerking met anderen en ander taken in relatie tot het lesgeven als zelfstandig docent. Paragraaf vijf gaat over opleiding en ontwikkeling en paragraaf zes sluit af met vragen met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden.

4.2 Disciplines en lesgeven

4.2.1 Disciplines

Binnen de buitenschoolse cultuureducatie onderscheiden we de volgende disciplines: muziek, dans, beeldende kunst, fotografie/film/video, theater, schrijven, ontwerp/design.

Tabel 1 In welke discipline(s) geeft u les? (n=200) - meerdere antwoorden mogelijk

	%
Muziek (inclusief zang)	63
Beeldende activiteiten (tekenen, schilderen, beeldhouwen)	23
Dans	8
Theater	8
Fotografie/film/video	5
Creatief schrijven	3
Ontwerp/design	2
Anders	4

De meeste respondenten geven les in muziek (63%), gevolgd door beeldende activiteiten (23%). 8% van de respondenten geeft les in dans en eveneens 8% in theater. In de disciplines fotografie/film/video en/of creatief schrijven en/of ontwerp/design is 5% of minder van de respondenten actief. 4% geeft (ook) les in een discipline die valt onder de categorie anders zoals erfgoed en kunstgeschiedenis.

Uit eerdere onderzoeken blijkt dat muziek en dans de belangrijkste activiteiten zijn die door cultuureducatieve bedrijven en zelfstandigen worden aangeboden (CBS, 2015). Vanuit de discipline dans hebben slechts 15 aanbieders deelgenomen aan het onderzoek. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat dit onderzoek voornamelijk zzp-ers bevat en dansscholen vaak groter georganiseerd zijn. Een andere mogelijke verklaring is de manier van werving (sneeuwbal methode).

Tabel 2 In welk instrument geeft u les? (n=125) - meerdere antwoorden mogelijk

	%
Blaasinstrument	30
Vocaal	28
Tokkelinstrument	26
Toetsinstrument	22
Slagwerk	16
Strijkinstrument	12
Anders	8

Aan de aanbieders (63%) die les in de discipline muziek geven is gevraagd in welk instrument zij lesgeven. Drie op de tien (30%) geeft les in een blaasinstrument. 28% geeft vocaal les (28%) en iets meer dan een kwart in een tokkelinstrument (26%). Iets minder dan een kwart (22%) geeft les in een toetsinstrument. De categorie anders bestaat voornamelijk uit het geven van theorieles, bandcoaching en DJ-les.

Ook is aan de muziekdocenten gevraagd of de leerlingen examens afleggen. Bij 37% is dit het geval, bij 63% niet. Van degene die examens afleggen ontvangt 59% een landelijk erkend diploma en 41% een eigen diploma.

4.2.2 Hoe ziet hun praktijk eruit?

Individueel of groepsles

Tabel 3 Op welke manieren geeft u les? (n=200) - meerdere antwoorden mogelijk

	%
Individueel	75
Aan meerdere individuen tegelijk	61
Aan een groep (bijvoorbeeld een koor, orkest, band, dansgroep)	58
Workshops (eenmalige lessen)	73

De manieren van lesgeven zijn divers onder de zelfstandige docenten. Een ruime meerderheid (82%) geeft op verschillende manieren les.

We zien hier wel een onderscheid in disciplines. Muziekdocenten geven vaker individuele lessen (95%). Docenten van beeldende kunst geven vaker workshops (96%) en les aan meerdere individuen tegelijk (78%). Docenten van dans en theater geven vooral les aan een groep (beide 94%).

Klanten

Tabel 4 Wie zijn uw klanten? (n-199) - meerdere antwoorden mogelijk

	%
Kinderen van 0-4 jaar	5
Kinderen van 4-12 jaar	83
Jongeren van 13-18 jaar	81
Volwassenen	93
Ouderen	45
Mensen met een beperking	20
Anders	2

De meerderheid van de docenten geeft les aan volwassenen (93%). Ruim acht op de tien docenten geven les aan kinderen van 4-12 jaar (83%) en aan kinderen van 13-18 jaar (81%). Iets minder dan de helft (45%) geeft les aan ouderen. Eén op de vijf docenten geeft les aan mensen met een beperking. De categorie anders bevat een specifieke leeftijdsklasse (bijv. vanaf 6 of 7 jaar) en specifiek voor dementerenden. Slechts 8% geeft aan één specifieke doelgroep les. Deze groep geeft voornamelijk alleen aan volwassenen les. 79% geeft les aan drie of meer klantgroepen.

Aantal uren

Gemiddeld geven de respondenten 14 uur per week les. Er zijn echter grote verschillen; het aantal uren varieert van 1 tot 50 uur per week.

Tabel 5 Hoeveel uur per week geeft u gemiddeld les? (n-198)

	%
< 12 uur per week	46
12 uur per week of meer	54

Van de respondenten werkt 46% minder dan 12 uur per week (parttime) en 54% 12 uur of meer per week. In vergelijking met het LISA-vestigingsregister is het aandeel dat minder dan twaalf uur per week werkt in dit onderzoek groter (LISA: 39%, PON: 46%).

Nevenactiviteiten

Tabel 6 Welke taken oefent u nog meer uit, in relatie tot uw werk als zelfstandige docent?
(n=200) -meerdere antwoorden mogelijk

	%
Autonome kunst maken, produceren, optreden, exposeren	69
Les geven in het reguliere basis- of voortgezet onderwijs	31
Actieve bijdrage leveren aan concrete culturele activiteiten in de gemeente	30
Het begeleiden van leerlingen naar concoursen, exposities etc.	29
Anders	34
Ik oefen geen andere taken uit	7

Naast het geven van les hebben zelfstandige docenten in de buitenschoolse cultuureducatie vaak nog andere taken. Ruim negen op de tien (93%) geeft aan ook andere taken uit te oefenen in relatie tot hun werk. 69% is zelfstandig kunstenaar. Drie op de tien (31%) zelfstandige docenten geeft behalve in de eigen praktijk ook les in het reguliere basis- of voortgezet onderwijs. 22% is naast zelfstandig docent zowel zelfstandig kunstenaar als docent in het reguliere basis- of voortgezet onderwijs.

29% levert een actieve bijdrage aan concrete culturele activiteiten in de gemeente en begeleidt leerlingen naar concoursen, exposities et cetera. De andere taken (34%) variëren van coachen tot het geven van trainingen, creatieve therapie, lesprogramma's maken, dirigeren, coördinatie, beheren van eigen bedrijf.

We zien terug dat de zelfstandige docenten die ook lesgeven in het reguliere basis of voortgezet onderwijs vaak ook andere taken uitoefenen, zoals trainingen, coachen en het maken van lesprogramma's.

4.3 Vestiging

Dit onderzoek bevat zelfstandige aanbieders van buitenschoolse cultuureducatie, verspreid over Noord-Brabant.

Tabel 7 In welke plaats bent u gevestigd? (n=200) - meerdere antwoorden mogelijk

	%
West-Brabant	28
Midden-Brabant	27
Noordoost-Brabant	23
Zuidoost-Brabant	25

De verdeling van de aanbieders is redelijk gelijk verdeeld over de vier regio's van Brabant. Zo is 28% in West gevestigd, 27% in Midden, 23% in Noordoost en 25% in Zuidoost-Brabant. De verdeling verschilt echter met de verdeling in het LISA-vestigingsregister waar 27% in West is gevestigd, 22% in Midden, 18% in Noordoost en 32% in Zuidoost. Dit zou betekenen dat de aanbieders uit Zuidoost iets ondervertegenwoordigd zijn en de aanbieders in Midden en Noordoost iets oververtegenwoordigd zijn. Hierbij moet wel rekening worden gehouden dat het LISA-vestigingsregister niet alleen zzp-ers bevat.

Tabel 8 Waar geeft u les? (n-200) - meerdere antwoorden mogelijk

	%
Op een school	44
Cultureel centrum of buurthuis	42
Centrum voor de Kunsten of muziekschool	39
In een eigen atelier/bedrijfsruimte	30
In een aparte ruimte in of bij mijn woning	29
Verenigingsgebouw	20
In mijn eigen woonruimte	17
Bij de leerling thuis	16
Anders	19

Zoals ook uit het onderzoek onder de Brabantse gemeenten blijkt (hoofdstuk 2), geven veel zelfstandige docenten les in een schoolgebouw of in een cultureel centrum/buurthuis of centrum voor de kunsten. Vaak kunnen zij tegen een gereduceerd tarief of zelfs gratis ruimte huren om les te geven. Doordat een gemeente een ruimte beschikbaar stelt zijn vaak meerdere docenten bij elkaar gevestigd.

De respondenten geven hun lessen voornamelijk in een school (door 44%), cultureel centrum of buurthuis (42%), centrum voor de kunsten of muziekschool (39%). Daarnaast geven drie op de tien (29%) docenten les in een eigen atelier/bedrijfsruimte of in een aparte ruimte bij de woning. Minder vaak worden lessen gegeven bij de leerling thuis (16%). 19% geeft aan ook les te geven op een andere locatie. Deze locaties variëren van openbare ruimtes, kerken, musea, gezamenlijk gehuurde ruimtes of zorginstellingen.

De school als locatie wordt relatief vaker gebruikt door zelfstandige aanbieders die ook lesgeven op het basis- of voortgezet onderwijs (82% geeft op school les) en bij een centrum voor de kunsten of muziekschool (56%).

4.4 Organisatie

Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de zelfstandige aanbieders van buitenschoolse cultuureducatie. Respondenten die aangaven *alleen* in dienst te zijn bij een vereniging, instelling of bedrijf zijn niet in dit onderzoek meegenomen.

Tabel 9 Hoe bent u georganiseerd? (%) (n-200) - meerdere antwoorden mogelijk

	Nu	5 jaar geleden
Ik werk zelfstandig als zzp'er	94	69
Ik werk zelfstandig in een groepspraktijk met collega's	15	7
Ik ben in dienst bij een vereniging, instelling of bedrijf	15	27
Ik heb een bedrijf met personeel	3	2
Anders	7	15

De grote meerderheid (94%) uit dit onderzoek werkt op het moment van het onderzoek zelfstandig als zzp'er en een op de zeven (15%) werkt zelfstandig in een groepspraktijk met collega's. Drie procent heeft een bedrijf met personeel. 7% geeft aan anders georganiseerd te zijn (onder andere via een verloningsbedrijf, freelancer, vrijwilliger).

15% is naast zelfstandige ook in dienst bij een vereniging, instelling of bedrijf. Hiervan is de meerderheid (66%) in dienst bij een centrum voor de kunsten of muziekschool.

Vijf jaar geleden werkte 69% zelfstandig als zzp'er en 7% zelfstandig in een groepspraktijk met collega's. 27% was (ook) in dienst bij een vereniging, instelling of bedrijf.

30 respondenten waren 5 jaar geleden in dienst bij een vereniging, instelling of bedrijf en zijn dat nu niet meer. Van hen werkte destijds 47% ook al als zzp'er. Nu is dit aantal bijna verdubbeld, namelijk 94%.

4.5 Samenwerking

De meeste docenten werken, ondanks dat zij vaak zelfstandig zijn, vaak samen met anderen. 82% geeft aan samen te werken met anderen binnen de sector.

Zoals ook in het onderzoek onder de cultuurambtenaren van de Brabantse gemeenten naar voren kwam, wordt er in de praktijk steeds meer de verbinding gezocht tussen cultuur en andere sectoren. Onder de zelfstandige aanbieders van cultuureducatie geeft 52% aan samen te werken met anderen buiten de sector.

Samenwerking binnen de sector

Tabel 10 Met wie werkt u samen binnen de sector? (n=200)

	%
Andere docenten binnen dezelfde discipline	59
Andere docenten uit andere disciplines	47
centrum voor de kunsten of muziekscholen	38
Professionele kunstenaars	36
Verenigingen (zoals harmonie en fanfare, toneelvereniging, koor)	29
Cultureel centrum, theater, museum, bibliotheek	29
Organisatie op het gebied van cultuureducatie (zoals Kunstbalie)	26
Anders	5
Ik werk (bijna) niet samen met anderen binnen de sector	18

Zes op de tien aanbieders (59%) werken samen met andere docenten binnen dezelfde discipline. Bijna de helft (47%) werkt samen met docenten uit andere discipline(s). 38% werkt samen met een centrum voor de kunsten of muziekschool, 2% met verenigingen, 29% met cultureel centrum, theater, bibliotheek of museum. Een kwart (26%) werkt samen met een organisatie op het gebied van cultuureducatie. 18% geeft aan (bijna) niet met anderen binnen de sector samen te werken.

Samenwerking met andere sectoren

Tabel 11 Met wie werkt u samen buiten de sector? (n=200)

	%
Commerciële bedrijven	21
Gemeente	20
Verenigingen (zoals sportverenigingen, kbo, scouting)	18
Zorginstellingen	17
Woningcorporaties	4
Buurthuis/gemeenschapshuizen	14
Welzijnsorganisaties (incl. jongerenwerk)	13
Anders	12
Ik werk (bijna) niet samen met anderen buiten de sector	48

Een op de vijf (21%) aanbieders werkt weleens samen met commerciële bedrijven of de gemeente (20%). 18% werkt wel eens samen met verenigingen, 17% met zorginstellingen. Ruim één op de tien (12%) aanbieders werkt samen met anderen buiten de sector (onder andere basisscholen).

4.6 Kwaliteit

De kwaliteit van buitenschoolse cultuureducatie werd in het verleden vaak geborgd door raamleerplannen, normen en procedures voor examens en erkenning van diploma's (LKCA, 2014). Bij zelfstandige docenten zou deze kwaliteitsbeoordeling in het gedrang komen. Daarom hebben we in deze verkenning de zelfstandige docenten van buitenschoolse kunst- en cultuureducatie gevraagd hoe zij zijn opgeleid, hoe zij zich blijven ontwikkelen en wat de grootte is van hun werkgebied.

Opleiding

Tabel 12 Hoe bent u opgeleid? (n=200) - meerdere antwoorden mogelijk

	%
Ik heb een kunstvakopleiding succesvol afgerond binnen de discipline(s) waarin ik lesgeef	75
Ik heb een kunstvakopleiding gevolgd binnen de discipline(s) waarin ik lesgeef, maar niet succesvol afgerond	10
Ik heb een kunstvakopleiding afgerond (of gevolgd) maar niet binnen de discipline(s) waarin ik lesgeef	5
Ik heb losse lessen/cursussen/workshops gevolgd	33
Ik ben autodidact	17
Ik volg momenteel een kunstvakopleiding binnen de discipline(s) waarin ik lesgeef	3
Anders	13

Driekwart van de zelfstandige docenten heeft een kunstvakopleiding succesvol afgerond binnen de discipline(s) waarin zij lesgeven. Eén derde heeft (daarnaast) losse lessen/cursussen/workshops gevolgd.

66% van de zelfstandige aanbieders heeft een specialisatie als docent gevolgd. Van de 25% die geen kunstvakopleiding succesvol heeft afgerond binnen de discipline(s) waarin zij lesgeven, heeft een derde de opleiding wel gevolgd maar niet afgerond. De helft (53%) van de docenten die geen kunstvakopleiding heeft gevolgd, heeft (ook) losse cursussen/workshops gevolgd en de helft (51%) is (ook) autodidact. 4 zelfstandigen uit dit onderzoek geven aan volledig autodidact te zijn.

Bij- en nascholing

Tabel 13 Hoe zorgt u ervoor dat u zich blijft ontwikkelen? (n=200)

	%
Ik doe aan zelfstudie (boeken lezen, filmpjes kijken)	79
Door kennisuitwisseling met concullega's	68
Ik volg wel eens een workshop/cursus	56
Ik volg zelf structureel les	16
Ik heb een coach	7
Anders	16
Niet van toepassing	3

Ontwikkeling vindt voornamelijk plaats door zelfstudie (79%) en kennisuitwisseling met concullega's (68%). Ruim de helft (56%) volgt weleens een workshop of cursus en ruim één op de zeven (16%) volgt zelf structureel les.

Docenten die een kunstvakopleiding hebben afgerond binnen de discipline waarin zij lesgeven volgen vaker structureel les (18%) om zich te blijven ontwikkelen dan docenten die dit niet gedaan hebben (10%). Andersom doen docenten die geen kunstvakopleiding hebben afgerond binnen de discipline waarin zij lesgeven iets vaker aan zelfstudie (86%) dan docenten die dit wel gedaan hebben (76%).

Omvang werkgebied

Tabel14 Wat is de grootte van uw werkgebied? (n=202)

	%
Binnen de gemeente waarin ik ben gevestigd	18
Binnen de regio	35
Brabant	18
Heel Nederland	30

De meerderheid van de docenten geeft les binnen de regio (35%). Bijna één op de vijf (18%) zelfstandige docenten geeft les binnen de gemeente waarin hij of zij is gevestigd. Eveneens 18 procent geeft les in heel Brabant en drie op de tien zelfs door heel Nederland.

4.7 Arbeidsvoorwaarden

Subsidies

Tabel 16 Maakt u gebruik van subsidies? (n=200)

	%
Nee	69
Ja, via leerlingen	18
Ja, incidenteel voor specifieke activiteiten	15
Ja, ik ontvang structureel subsidie voor het geven van les	4

In het onderzoek is er ook gevraagd naar het gebruik maken van subsidies. Zeven op de tien (69%) zelfstandige docenten maken geen gebruik van subsidies. 17% maakt gebruik van subsidies via leerlingen en 15% incidenteel voor specifieke activiteiten. 4% ontvangt structureel subsidie voor het geven van les. De groep die structureel subsidie ontvangt voor het geven van les is in dit onderzoek meegenomen omdat zij ook allemaal zelfstandig als zzp'er werken. We verwachten dat het hier een indirecte vorm van subsidie betreft, bijvoorbeeld via de locaties waar zij lesgeven.

Het bestaan als zelfstandig docent in de culturele sector wordt vaak als onzeker beschouwd. De inkomsten zijn laag en er is weinig uitzicht op continuïteit of groei. Op de arbeidsmarkt lijkt er een scheve verhouding te ontstaan; het uurloon van de docent in vaste dienst is veel hoger dan het uurtarief van de zzp'er (LKCA, 2014).

Uurtarief

Tabel 17 Bent u tevreden over uw uurtarief? (n=200)

	%
Ja, ik ben hier zeer tevreden mee	4
Ja, ik ben hier tevreden mee	52
Nee, ik ben hier ontevreden mee	31
Nee, ik ben hier zeer ontevreden mee	5
Wil ik niet zeggen	9

In dit onderzoek hebben we niet gevraagd naar het exacte uurtarief van de zelfstandige docenten, maar wel naar de tevredenheid hierover. 56% is hier (zeer) tevreden mee, 36% is hier (zeer) ontevreden mee. 9% heeft deze vraag bewust niet beantwoord.

De 30 personen die voorheen in dienst waren bij een vereniging, instelling of bedrijf en nu niet meer, lijken minder tevreden over hun uurtarief. 40% van deze groep is ontevreden met hun uurtarief en 10% zeer ontevreden.

Arbeidsongeschiktheidsverzekering en pensioen

Zelfstandigen zijn niet verplicht om een arbeidsongeschiktheidsverzekering af te sluiten of pensioen op te bouwen. Volgens het CBS (2016) heeft één op de vijf zzp'ers een arbeidsongeschiktheidsverzekering afgesloten⁷. In dit onderzoek geeft bijna één op de vijf (18%) zelfstandige docenten van buitenschoolse cultuureducatie aan een arbeidsongeschiktheidsverzekering te hebben. Ook geeft een kwart van de zelfstandige docenten aan pensioen op te bouwen.

⁷ Bron: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/05/een-op-vijf-zzp-ers-verzekerd-tegen-arbeidsongeschiktheid>.

5 Slotbeschouwing

Gemeentelijk cultuurbeleid in Brabant

De Raad voor Cultuur (Meedoen is de Kunst, 2014) schetst vier toekomstperspectieven waarlangs gemeenten de culturele infrastructuur kunnen inrichten: de creatieve, de talentvolle, de sociale en de vitale gemeente. Gemeenten hebben moeite zich te identificeren met één van de vier profielen. Zij zien vaak een mix van de vier profielen terug. Over het algemeen wordt het talentvolle profiel het vaakst herkend, het sociale profiel het minst vaak.

Brabantse gemeenten blijken erg van elkaar te verschillen in hun cultuurbeleid. De opvallendste verschillen worden gezien tussen de grotere en kleinere gemeenten. De kleinere gemeenten zijn meer volgend en faciliterend. Veel kleine gemeenten hebben geen actief cultuurbeleid vastgesteld. Over het algemeen geldt; hoe kleiner de gemeente, hoe minder vaak er cultuurbeleid is vastgesteld. Een aantal gemeenten gaat fuseren in de toekomst. Met het groter worden van de gemeente verwacht men dat er meer aandacht zal zijn voor het cultuurbeleid.

Ondanks dat een aantal gemeenten geen actief cultuurbeleid voeren, hebben zij in de praktijk nagenoeg allemaal wel regelingen om cultuuronderwijs en cultuurparticipatie van de jeugd te bevorderen. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat de cultuureducatie in eerste instantie vooral gericht is op de binnenschoolse cultuureducatie en de jeugd. De middelgrote (M7) gemeenten voeren allen een actief cultuurbeleid en zoeken vaker de verbinding met de buitenschoolse cultuureducatie. De grote gemeenten Tilburg, 's-Hertogenbosch, Breda en Eindhoven herkennen zich in het creatieve profiel. Zij voeren een heel actief cultuurbeleid en nemen echt een voortrekkersrol. In Helmond trekt de gemeente zich (mede vanwege bezuinigingen) iets meer terug en moeten inwoners ook op het gebied van cultuur meer zelf aan de slag in een vitaal profiel.

Het cultuurbeleid staat in veel gemeenten nog echt op zichzelf. Bij het opstellen of de herijking van beleid maken de M7 en de B5 bewust de verbinding met andere beleidssectoren zoals sport en zorg. Ook in andere gemeenten lijkt de verbinding met andere beleidsvelden, zoals zorg, ondernemerschap, onderwijs of sport, in de praktijk steeds vaker gezocht te worden, al is dit (nog) niet in het beleid (op papier) vastgelegd.

Buitenschoolse kunst- en cultuureducatie

Op buitenschoolse kunst- en cultuureducatie is weinig gemeentelijk beleid vastgelegd. Gemeenten faciliteren wel door middel van het verstrekken van subsidies (aan kunstencentra, individuen, ten behoeve van huisvesting en organisatie van culturele activiteiten en evenementen). Gemeenten stellen hierbij enkele randvoorwaarden maar laten de inhoudelijke invulling over aan de uitvoerende organisaties.

Ook hebben nagenoeg alle gemeenten, met uitzondering van enkele kleinere gemeenten, een intermediair, cultuurcoach (of vergelijkbare functie) aangesteld om de verbinding te maken tussen het onderwijs en het culturele aanbod. Deze is vaak in dienst bij een kunstencentrum, losse stichting of bibliotheek. De grotere gemeenten hebben soms ook een rol als kennisondersteuner in projecten.

In alle middelgrote en grote gemeenten in Brabant is nog een centrum voor de kunsten aanwezig, met uitzondering van gemeente Roosendaal. Ook is in zeven kleinere gemeenten een centrum voor de kunsten gevestigd.

De rol van de centra voor de kunsten is veranderd. Waar zij voorheen de lessen op het gebied van kunst- en cultuureducatie verzorgden, hebben ze nu een bredere opdracht die bestaat uit in het bemiddelen, verbinden, toegankelijk maken en promoten van cultuureducatie.

Particulier aanbod in Brabant

Uit het LISA-vestigingsregister blijkt dat het aantal vestigingen in de buitenschoolse kunst- cultuureducatieve sector is in de laatste jaren sterker gestegen dan het aantal banen. Dit duidt op een sterke groei van het aantal zzp-ers. In Zuidoost-Brabant zijn meer vestigingen en banen voor kunstzinnige vorming ten opzichte van de andere Brabantse regio's.

Verkenning zzp-ers in de kunsteducatieve sector in Brabant

Uit de verkenning onder zzp-ers in de cultuureducatie in Brabant blijkt dat de meerderheid van de zzp-ers lesgeeft aan verschillende doelgroepen. De lessen worden vaak gegeven in een school, (voormalig) centrum voor de kunsten of cultureel centrum of buurthuis. Een derde van de zzp-ers geeft (ook) les in een eigen atelier of bedrijfsruimte of een ruimte in of aan huis. Naast het geven van les oefenen veel zzp-ers ook andere taken uit.

Ruim tweederde is naast zelfstandig kunstdocent ook autonoom kunstenaar. Bijna een derde is naast zelfstandig kunstdocent ook docent in het regulier onderwijs. Er wordt veel samengewerkt zowel binnen de sector (82%) als buiten de sector (52%).

In de sector vreest men dat bij zelfstandige docenten er onvoldoende aandacht is voor de kwaliteit van het lesaanbod en ook docenten zonder kunstvakopleiding les kunnen geven. Hiervoor lijkt geen bewijs te zijn gevonden. Driekwart van de zelfstandige docenten heeft een kunstvakopleiding succesvol afgerond binnen de discipline(s) waarin zij lesgeven. Tweederde heeft bovendien een specialisatie als docent gevolgd. Bij- en nascholing vindt voornamelijk plaats door zelfstudie en kennisuitwisseling met concullega's. Ruim de helft volgt wel eens een workshop of cursus. Het werkgebied van de docenten is groot. 30% geeft les door heel Nederland, 18% in heel Brabant 35% binnen de regio. 18% geeft alleen les binnen de gemeente waarin hij of zij is gevestigd.

Slechts 17% van de zelfstandige docenten maakt gebruik van subsidies via leerlingen. Ook ontvangt 15% incidenteel subsidie voor specifieke activiteiten.

Voorondersteld werd dat het zijn van zelfstandige in de culturele sector vaak als onzeker wordt beschouwd. Desondanks blijkt uit dit onderzoek dat ruim de helft (zeer) tevreden is met het uurtarief. Daarentegen is ruim een derde hier (zeer) ontevreden mee.

Zelfstandigen zijn niet verplicht om een arbeidsongeschiktheidsverzekering af te sluiten of pensioen op te bouwen. Het percentage dat een arbeidsongeschiktheidsverzekering heeft afgesloten is vergelijkbaar met zzp-ers in andere sectoren.

Bijlagen

Bijlage A Onderzoeksverantwoording

De resultaten van het onderzoek zijn gebaseerd op 200 respondenten. In totaal vulden 262 mensen de vragenlijst (deels) in. Respondenten die de vragenlijst niet geheel hebben ingevuld of die niet tot de doelgroep behoorden zijn niet meegenomen in het onderzoek.

In 2015 waren er 1.211 vestigingen van buitenschoolse cultuureducatie in Noord-Brabant. Dit betekent dat resultaten van dit onderzoek een maximale foutenmarge van 6% hebben bij een betrouwbaarheidsinterval van 95%. Dit betekent dat wanneer in het onderzoek bijvoorbeeld een resultaat van 50% gevonden wordt, dit in werkelijkheid tussen 44% en 56% zal liggen.

Omdat de gegevens van het LISA-vestigingsregister beperkt zijn en hierin ook de Centra voor de Kunsten, muziekscholen en stichtingen zijn opgenomen is het niet mogelijk om te bepalen of de responsgroep een goede afspiegeling is van de doelpopulatie (dat wil zeggen representativiteit).

Aan het onderzoek hebben 15 aanbieders vanuit de discipline dans deelgenomen en 185 vanuit overige disciplines. Volgens het LISA vestigingsregister zijn er in totaal in Brabant 250 dansscholen en 961 vestigingen kunstzinnige vorming. Dit betekent dat de respons in het onderzoek voor kunstzinnige vorming relatief veel hoger is dan wat betreft de dansscholen.

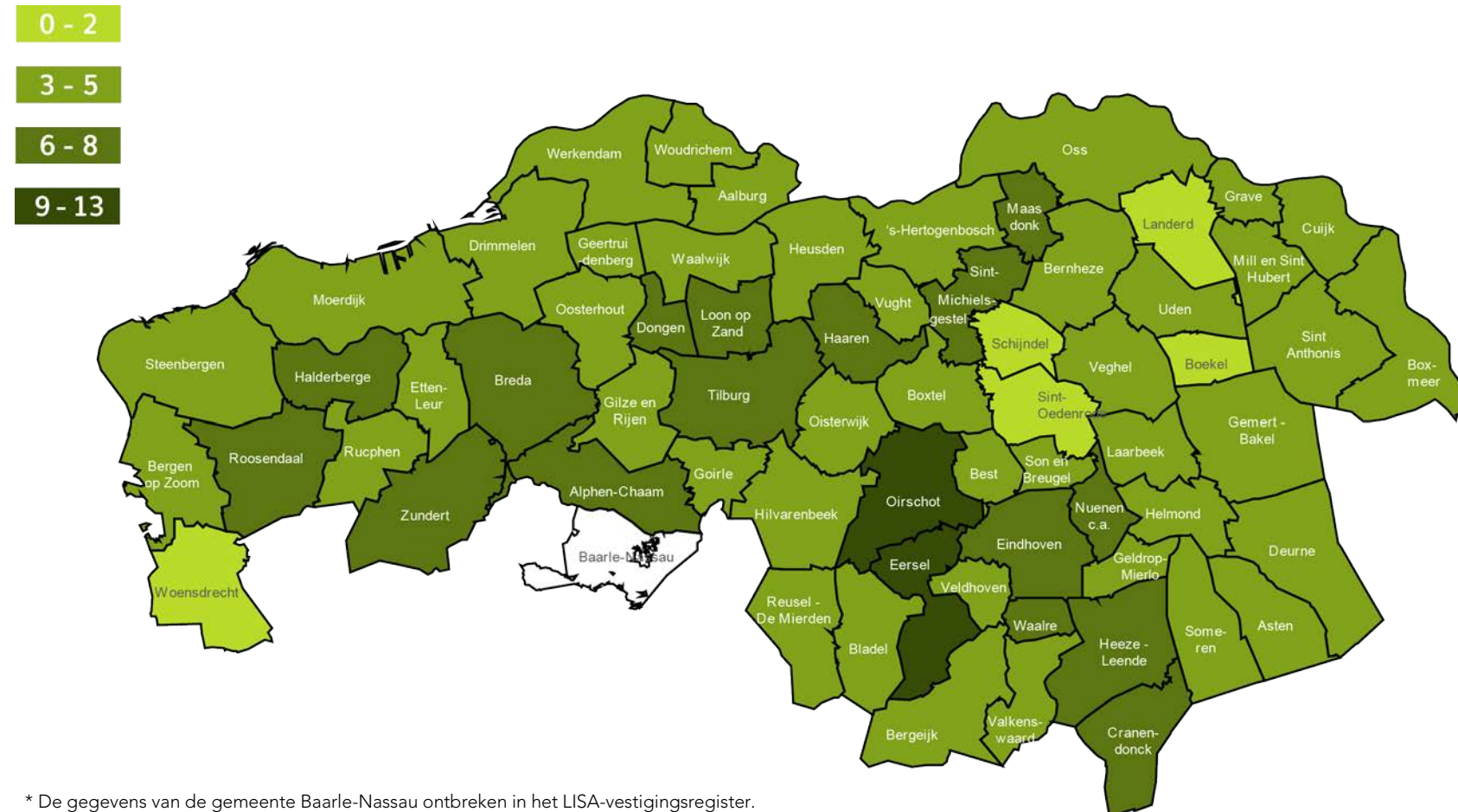
Bijlage B Tabellen statistische gegevens

Aantal vestigingen en banen per regio

Regio	2005		2010		2015	
	aantal vestigingen	aantal banen	aantal vestigingen	aantal banen	aantal vestigingen	aantal banen
West-Brabant						
Dansscholen	28	69	57	102	62	96
Kunstzinnige vorming	139	524	161	536	265	498
Totaal	167	593	218	638	327	594
Midden-Brabant						
Dansscholen	13	43	30	97	57	119
Kunstzinnige vorming	55	314	88	403	215	522
Totaal	68	357	118	500	272	641
Noordoost-Brabant						
Dansscholen	33	81	32	65	42	84
Kunstzinnige vorming	124	585	117	491	181	488
Totaal	157	666	149	556	223	572
Zuidoost-Brabant						
Dansscholen	25	86	65	160	89	263
Kunstzinnige vorming	80	392	191	687	300	642
Totaal	105	478	256	847	389	905
Brabant Totaal						
Dansscholen	99	279	184	424	250	562
Kunstzinnige vorming	398	1.815	557	2.117	961	2.150
Totaal	497	2.094	741	2.541	1.211	2.712

Bron: LISA-vestigingsregister.

Aantal vestingen per 10.000 inwoners per gemeente

Aantal banen fulltime en parttime naar man en vrouw per regio (peildatum 1 april 2015)

Dansscholen	< 12 uur per week (parttime)			≥ 12 uur per week (fulltime)			totaal aantal banen
	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	
West-Brabant	8	23	31	18	47	65	96
Midden-Brabant	24	26	50	21	48	69	119
Noordoost-Brabant	10	19	29	18	37	55	84
Zuidoost-Brabant	20	118	138	45	80	125	263
Totaal Brabant	62	186	248	102	212	314	562

Kunstzinnige vorming	< 12 uur per week (parttime)			≥ 12 uur per week (fulltime)			totaal aantal banen
	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	
West-Brabant	47	124	171	130	197	327	498
Midden-Brabant	94	136	230	134	158	292	522
Noordoost-Brabant	108	113	221	81	186	267	488
Zuidoost-Brabant	64	120	184	210	248	458	642
Totaal Brabant	313	493	806	555	789	1.344	2.150

Bron: LISA-vestigingsregister.

Aantal medewerkers per vestiging per regio

Aantal werkzame personen:	Aantal vestigingen totaal (kunsteducatie + dansscholen)					totaal (%)
	West- Brabant	Midden- Brabant	Noordoost- Brabant	Zuidoost- Brabant	totaal (aantal)	
0	4	-	-	-	4	-
1	296	226	171	332	1.025	85%
2-4	21	26	40	41	128	11%
5-9	3	13	2	8	26	2%
10 of meer	3	7	10	8	28	2%
Totaal	327	272	223	389	1.211	100%

Bron: LISA-vestigingsregister.

Aantal medewerkers per vestiging in 2005, 2010 en 2015

Aantal werkzame personen per vestiging	West-Brabant			Midden-Brabant			Kunstzinnige vorming						Totaal aantal			Totaal (%)			
	2005	2010	2015	2005	2010	2015	Noordoost-Brabant			Zuidoost-Brabant			2005	2010	2015	2005	2010	2015	
0	-		4	-						-							-		
1	117	147	244	36	60	186	92	80	147	66	165	271	311	452	848	78%	81%	88%	
2-4	14	8	14	10	12	17	21	27	23	7	19	23	52	66	77	13%	12%	8%	
5-9	2	1	1	1	11	7		1	2	1		2	4	13	12	1%	2%	1%	
10 of meer	6	5	2	8	5	5	11	9	9	6	7	4	31	26	20	8%	5%	2%	
Totaal	139	161	265	55	88	215	124	117	181	80	191	300	398	557	061	100%	100%	100%	

Bron: LISA-vestigingsregister.

Aantal werkzame personen per vestiging	West-Brabant			Midden-Brabant			Dansscholen						Totaal aantal			Totaal (%)			
	2005	2010	2015	2005	2010	2015	Noordoost-Brabant			Zuidoost-Brabant			2005	2010	2015	2005	2010	2015	
0	-			-			1			-							-		
1	14	41	52	4	11	40	17	17	24	10	39	61	45	108	177	45%	59%	71%	
2-4	12	12	7	7	9	9	13	13	17	10	19	18	42	53	51	42%	29%	20%	
5-9	1	4	2	1	9	6	-	1	-	4	4	6	6	18	14	6%	10%	6%	
10 of meer	1	-	1	1	1	2	3	1	1	1	3	4	6	5	8	6%	3%	3%	
Totaal	28	57	62	13	30	57	33	32	42	25	65	89	99	184	250	99%	100%	100%	

Bron: LISA-vestigingsregister.

Aantal vestigingen en aantal banen per gemeente
(Peildatum 1 april 2015)

Gemeente	Aantal vestigingen		Aantal banen	
	Kunstzinnige vorming van amateurs	Dansscholen	Kunstzinnige vorming van amateurs	Dansscholen
Aalburg	3	-	3	-
Alphen-Chaam	4	1	6	2
Asten	4	-	5	-
Bergeijk	5	-	6	-
Bergen op Zoom	22	6	95	15
Bernheze	5	1	10	2
Best	10	2	11	2
Bladel	10	-	12	-
Boekel	2	-	3	-
Boxmeer	10	4	12	4
Boxtel	8	3	32	3
Breda	86	26	236	43
Cranendonck	10	2	11	19
Cuijk	8	2	8	3
Deurne	10	4	10	5
Dongen	13	1	40	6
Drimmelen	10	-	13	-
Eersel	13	2	14	2
Eindhoven	88	36	242	81
Etten-Leur	8	3	8	3
Geertruidenberg	9	1	9	1
Geldrop-Mierlo	15	4	15	6
Gemert-Bakel	10	1	49	8
Gilze en Rijen	12	1	43	1
Goirle	7	1	7	6
Grave	6	-	7	-
Haaren	7	-	20	-
Halderberge	14	2	16	2
Heeze-Leende	7	2	7	6
Helmond	31	11	116	26
Heusden	12	1	56	1
Hilvarenbeek	6	2	38	3
Laarbeek	8	2	9	2
Landerd	3	-	4	-

Gemeente	Aantal vestigingen		Aantal banen	
	Kunstzinnige vorming van amateurs	Dansscholen	Kunstzinnige vorming van amateurs	Dansscholen
Loon op Zand	14	3	15	9
Mill en Sint Hubert	4	1	14	2
Moerdijk	14	3	14	5
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	12	4	15	4
Oirschot	14	2	14	3
Oisterwijk	10	2	11	3
Oosterhout	21	6	20	6
Oss	25	9	100	36
Reusel-De Mierden	2	2	2	2
Roosendaal	44	11	44	17
Rucphen	11	-	13	-
Schijndel	3	1	72	1
's-Hertogenbosch	36	14	50	23
Sint Anthonis	3	-	3	-
Sint-Michiëlgestel	12	4	13	5
Sint-Oedenrode	3	-	3	-
Someren	4	2	4	2
Son en Breugel	5	2	5	2
Steenbergen	8	3	10	3
Tilburg	116	39	285	81
Uden	13	-	48	-
Valkenswaard	11	3	11	4
Veghel	14	2	15	4
Veldhoven	19	7	62	88
Vught	7	-	8	-
Waalre	12	1	22	1
Waalwijk	14	7	56	8
Werkendam	12	-	12	-
Woensdrecht	4	-	6	-
Woudrichem	4	-	6	-
Zundert	14	1	14	1
Totaal Brabant	961	250	2.140	562

Bron: LISA-vestigingsregister.

Aanvullende bronnen

CBS. (2015). Pilot Aanbod kunst- en cultuureducatie 2015. Herstart van de statistiek Kunstzinnige vorming. Met medewerking van Cultuurconnectie. LKCA. (2014).

Cultuur in de kanteling. Strategische Verkenning cultuureducatie en actieve cultuurparticipatie (2017-2020).

Over het PON

Het PON is een instituut dat toepasbare kennis heeft en geeft op het sociale domein. Centraal staat het burgerperspectief. Wat beweegt de burgers, in al hun gedaanten en hoe vertaalt zich dat in effectief beleid? Beleid dat gericht is op een sociaal duurzame samenleving. Het PON verkent, inspireert, ontwikkelt, valideert, ontplooit ideeën en toetst ook of het werkt. We combineren de kennis die we opdoen in de (Brabantse) praktijk met kennis uit wetenschappelijk onderzoek. De kennis van burgers vertalen we in een handelingsperspectief voor bestuurders en beleidsmakers van overheden en maatschappelijke organisaties.

Van oudsher heeft het PON een bijzondere relatie met de provincie Noord-Brabant. Daarnaast bedient het PON vele andere opdrachtgevers, in en buiten Brabant: gemeenten, woningcorporaties, zorg- en welzijnsinstellingen, fondsen. We helpen ze door inzicht en oplossingen te bieden bij sturings- en participatievraagstukken, in nieuwe vormen van samenwerking en opgaven rond het leefklimaat. Daarbij werken we als partner samen met anderen, waardoor we actief verschillende werelden en vraagstukken kunnen verbinden. Dit doen we met de nadruk op ontdekken en verbazen, vanuit een specifieke en gevarieerde wijze van kennis vergaren en vanuit het perspectief van de burger.